

Interventie

Ouderschap Na Scheiding

Erkenning

Erkend door deelcommissie Jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie

Datum: 8 december 2023
Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: Mellema (25 september 2023).
Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Ouderschap Na Scheiding'.
Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Inhoud	3
Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal	4
Onderbouwing	4
Onderzoek.....	5
1. Uitgebreide beschrijving	6
1.1 Doelgroep.....	6
1.2 Doel.....	9
1.3 Aanpak	11
2. Uitvoering	16
3. Onderbouwing	22
4. Onderzoek	31
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	31
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	34
5. Samenvatting Werkzame elementen	35
6. Aangehaalde literatuur	37

Samenvatting

Ouderschap Na Scheiding is een vorm van scheidingsbemiddeling voor ouders van minderjarige kinderen in een complexe scheiding die niet op eigen kracht met elkaar kunnen samenwerken bij de opvoeding van hun kinderen. Met behulp van onder andere mediationstechnieken, oplossingsgerichte gesprekstechnieken en motiverende gespreksvoering helpt de interventie ouders om constructiever te overleggen, samen te werken en kinderen om onbelast contact met beide ouders te hebben.

Doelgroep

Ouders met kinderen in de leeftijd van 0 tot 18 jaar, die in een complexe scheiding zijn verwickeld. Kinderen vanaf zeven jaar worden betrokken bij het traject.

Doel

Het doel van Ouderschap Na Scheiding is dat ouders op een constructieve wijze met elkaar kunnen overleggen en samenwerken in het belang van het kind en dat het kind onbelast en regelmatig contact kan hebben met beide ouders.

Aanpak

Ouderschap Na Scheiding is een vorm van scheidingsbemiddeling waarbij ouders in een complexe scheiding via een gestructureerde methodiek worden geholpen hun onderlinge communicatie en samenwerking ten behoeve van de kinderen te verbeteren. De bemiddelaar maakt gebruik van mediationstechnieken, technieken van oplossingsgerichte en motiverende gespreksvoering en geeft psycho-educatie. Kinderen vanaf zeven jaar worden betrokken bij de gesprekken. Met een frequentie van eenmaal per twee weken, over een periode van een half jaar, zijn er maximaal elf gesprekken.

Materiaal

Methodiekboek 'Ouderschap Na Scheiding' (Hidding e.a., 2022)
Informatiefolders voor ouders, kinderen en verwijzers
Werkboek voor ouders

Onderbouwing

Het open en chronisch conflict tussen ouders bij en na scheidingen is schadelijk voor de ontwikkeling van kinderen. Door ouders te helpen de strijd te stoppen, het gezamenlijk ouderschap vorm te geven en op een constructieve wijze te overleggen over en met hun kinderen wordt een grote risicofactor voor de ontwikkeling van kinderen die een scheiding van hun ouders meemaken opgeheven. Ouderschap Na Scheiding is een werkzame interventie omdat op gestructureerde wijze ouders, nadat zij de gelegenheid hebben gekregen te uiten wat hen dwars zit, worden gestimuleerd het wilsbesluit te nemen om in plaats van ex-partners als ouders het belang van hun kind centraal te stellen. Door dit wilsbesluit ontstaat er bij ouders bewustwording dat zij een keus hebben om uit de strijd te stappen; ouders nemen de regie over het conflict terug. Door vervolgens in kaart te brengen wat belemmeringen in de onderlinge communicatie zijn, ontstaat er ruimte om te onderzoeken wat er wel tussen hen werkt en daar vervolgens mee te oefenen. Ondersteunende elementen bij het voornoemde zijn: betrekken van de kinderen en het systeem (zoals nieuwe partners), psycho-educatie en externaliseren (er is een probleem tussen ouders en niet in de andere ouder).

Onderzoek

Cliënten geven middels de Exitvragenlijst ONS hun oordeel over de effectiviteit van de hulp die ze hebben gehad. Jaarlijks wordt de Inhoudelijke checklist bij medewerkers afgenomen. Uitkomsten van deze beide vragenlijsten vormen input voor de jaarlijkse evaluatie en eventuele wijzigingen in de interventie. De belangrijkste wijzigingen die doorgevoerd zijn naar aanleiding van de uitkomsten zijn; toevoegen van startopdrachten, meerdere individuele gesprekken met ouders voeren om zo de bereidheid voor deelname en inzet tot verandering te vergroten en er is een werkboek voor ouders ontwikkeld. Dit werkboek zorgt ouders dat de werkwijze, afspraken, instructies en opdrachten terug kunnen lezen. Ook is naar aanleiding van de uitkomsten van de Exitvragenlijsten meer aandacht besteed aan de klachtenprocedure. Zo wordt er bijvoorbeeld eerder dan voorheen een tweede bemiddelaar toegevoegd tijdens het traject als één van beide ouders ontevreden is. Ook wordt in het startgesprek nadrukkelijker gesproken over de verwachtingen vanuit ouders en de bemiddelaar.

Daarnaast nemen we deel aan het onderzoek Screening en Evaluatie bij Scheidinghulp (SCRES). Een onderzoek naar het gebruik van de screenings- en evaluatie-instrumenten SCRES-O (instrument voor ouders) en de SCRES-K (instrument voor het kind vanaf acht jaar), een nieuw instrument om onder andere de samenwerking tussen ouders te meten. Tevens is er een procesevaluatie ONS ontwikkeld. Op het moment van schrijven zijn er nog geen resultaten van dit onderzoek.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

Ouderschap Na Scheiding heeft als uiteindelijke doelgroep de ouders van kinderen in de leeftijd van 0 tot 18 jaar waarbij de ouders in een complexe scheiding zijn verwickeld. Deze ouders bevinden zich in het proces van een scheiding of zijn gescheiden en hebben voortdurende conflicten waardoor zij verminderd in staat zijn als ouders samen te werken, zorg te dragen voor het kind en diens belangen goed voor ogen te houden.

Selectie van doelgroepen

Ouderschap Na Scheiding kan worden ingezet na een:

- Beschikking van de rechtbank: Naar aanleiding van een ingediend verzoekschrift door één of beide ouders, vindt er een rechtszaak plaats waarbij de rechter ouders verzoekt, voordat er een uitspraak volgt, eerst aan het traject Ouderschap Na Scheiding deel te nemen. Bij een zitting in de rechtbank is een vertegenwoordiger van de Raad van de Kinderbescherming aanwezig. De rechter consulteert tijdens de zitting deze raadsvertegenwoordiger en komt daarmee tot een gedragen advies van zowel de rechtbank als de Raad van de Kinderbescherming. De rechtbank benadrukt richting ouders – indien nodig – dat zij de kans krijgen om er onderling uit te komen en verwacht indien ouders akkoord gaan met deelname aan Ouderschap Na Scheiding, dat zij op afspraken zullen verschijnen en zich zullen inzetten. De rechtbank in Noord Nederland kiest voor Ouderschap Na Scheiding indien er sprake is van een complexe scheiding en er rapportage gewenst is.
- Een verwijzing naar Ouderschap Na Scheiding kan ook voortvloeien uit een onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming. Per provincie zijn er verschillen in het proces van verwijzingen.
- Een toewijzingsbesluit van een gemandateerde professional (bijvoorbeeld casemanager gemeente, huisarts, medisch specialist).
- Een toewijzingsbesluit van een gezinsvoogd.

De indicatie wordt vastgesteld door een gemandateerd professional: een familierechter (Noord-Nederland), een casemanager van een gemeente, een huisarts, een medisch specialist, een gezinsvoogd of een jeugdreclasserder. Deze professionals voeren één of meerdere gesprekken met ouders (soms ook met kinderen). In deze gesprekken is het doel informatie vergaren en het maken van een inschatting, eventueel met behulp van het taxatie-instrument KEES (www.platformkees.nl), van de ernst van de situatie met betrekking tot de scheiding. Indien de strijd tussen ouders als ernstig of zeer ernstig wordt ingeschat, kan een indicatie voor Ouderschap Na Scheiding worden afgegeven. Ouders moeten beiden minimaal bereid zijn om één eerste gesprek met de bemiddelaar van Ouderschap Na Scheiding te voeren. Zowel in de rechtbank als bij de andere indicatiestellers, zoals een casemanager, wordt er uitleg gegeven over het traject en wordt het belang uitgelegd van het stoppen met strijden. Naast het (enigszins) motiveren van ouders door de indicatiesteller is het ook onderdeel van met name de eerste gesprekken in het traject. Door individuele gesprekken te voeren met ouders en in rust (zonder de andere ouder) uitleggen wat het traject inhoudt, wat de verwachtingen zijn en wat ouders mogen verwachten, probeert de bemiddelaar de motivatie voor deelname aan het traject te verhogen. Ook psycho-educatie met betrekking tot de gevolgen voor de kinderen van aanhoudende conflicten kan helpend zijn om ouders te motiveren om zich in te zetten voor het verbeteren van de situatie. De bemiddelaar zet verscheidene interventies in om de motivatie van de ouder, indien nodig, te vergroten en

tevens gedurende het traject in stand te houden. Voorbeelden zijn het verzoek aan ouders om het traject in ieder geval voor de duur van drie gesprekken een kans te geven waarna er een kort evaluatiemoment plaatsvindt en tussentijdse individuele gesprekken. Ondanks voornoemde uitleg van de inhoud van het traject, psycho-educatie en inzet van overige interventies ten behoeve van het vergroten van de motivatie voor deelname aan het traject, kan de ouder aangeven alsnog niet deel te willen nemen aan het traject: de motivatie bij de ouder ontbreekt. Indien er onvoldoende of geen zicht is op het vergroten van de motivatie en de bereidheid tot deelname aan het traject, kan Ouderschap Na Scheiding niet worden uitgevoerd. In de praktijk kan deze conclusie op verschillende momenten worden getrokken: na een telefonisch contact met de ouder, na één of meerdere individuele gesprekken of doordat de ouder via geen enkel kanaal (gedacht kan worden aan: telefonisch, tekstberichten, e-mail en postverkeer) kan worden bereikt. Ouders kunnen niet worden gedwongen tot deelname aan Ouderschap Na Scheiding. Hierbij is het van belang te vermelden dat er vanuit de verwijzer, in het bijzonder de rechtbank en de gezinsvoogd, dringend kan worden benadrukt dat het van belang is deel te nemen aan Ouderschap Na Scheiding. Alsnog geldt dan het principe; het traject is vrijwillig, maar niet geheel vrijblijvend. Wanneer een ouder ondanks het aandringen door bijvoorbeeld de rechtbank of de gezinsvoogd weigert deel te nemen aan het traject, wordt Ouderschap Na Scheiding niet opgestart of voortgezet. De vrijblijvendheid ontbreekt omdat de casus dan weer terugkeert bij de verwijzer. Indien de verwijzing van de rechtbank komt wordt ook de Raad voor de Kinderbescherming op de hoogte gebracht. De situatie zal dan opnieuw beoordeeld worden en daarbij zal bekijken welke vervolgstap(pen) het belang van het kind dienen.

Indicatie-criteria

Indien er aan één of meerdere van de onderstaande indicatie-criteria wordt voldaan, kan een traject Ouderschap Na Scheiding worden ingezet:

1. Kinderen hebben geen onbelast contact met beide ouders (onbelast contact wil zeggen dat het kind zich als gevolg van het conflict niet vrijelijk kan bewegen tussen beide ouders).
2. Vanuit rechtbank, gemeentelijke voorziening of advocaat van één van de ouders wordt een 'dringend dan wel dwingend' advies gegeven aan de ouders om tot omgang te komen.
3. Eerdere pogingen zowel op eigen initiatief van ouders als door inzet van al dan niet geïndiceerde hulpverlening om de conflicten tussen de ouders te verminderen, hebben niet of nauwelijks effect gehad.
4. De ouders of één van de ouders is/zijn beperkt gemotiveerd, om hulpverlening met betrekking tot de omgangsregeling te accepteren.
5. Kinderen hoeven (nog) geen problemen te laten zien. Zij bevinden zich echter wel in een situatie waarin sprake is van gestagneerde omgang en/of strijd tussen de ouders en lopen in die zin een verhoogd risico op het ontwikkelen van zowel internaliserende als externaliserende problemen.
6. De omgangsregeling is gestopt door één van de ouders, wordt nauwelijks tot niet uitgevoerd of gaat gepaard met heftige conflicten tussen de ouders (waarvan het kind getuige is).

Contra-indicaties

Indien er sprake is van:

1. Ernstige psychiatrische problematiek, ernstige verslavingsproblematiek, een verstandelijke beperking;
2. Er sprake is van lopende (niet aangehouden) rechtszaken over zorgverdeling, omgang of gezag;
3. Er sprake is van een lopend onderzoek bij de zedenpolitie;

4. Er een taalbarrière is; wordt per casus met de verwijzer en/of andere betrokken hulpverlening en instanties bekeken of het mogelijk is om aan het traject deel te nemen. Belangrijke factor om het traject doorgang te laten vinden is of er sprake is van enige bereidheid en motivatie bij ouders. Voor een efficiënte toepassing van Ouderschap Na Scheiding is het belangrijk dat ouders tijdens de gesprekken niet onder invloed zijn, (enig) zicht hebben op het eigen handelen (zelfreflectie) en in staat zijn onderwerpen te laten rusten en zich te richten op communicatie en omgang. Indien er sprake is van een taalbarrière kan een tolk worden ingezet of eventueel in een taal worden gecommuniceerd die zowel ouders als de bemiddelaar beheersen.

Ouders kunnen ongeacht hun culturele achtergrond deelnemen aan Ouderschap Na Scheiding. Daarbij is het voor de bemiddelaar essentieel aandacht te besteden aan de aspecten die van invloed kunnen zijn op de verschillende culturen. De bemiddelaar heeft kennis van zijn eigen culturele bagage en doet daarnaast kennis op van andere culturen gedurende gesprekken met ouders.

De bemiddelaar brengt tijdens de eerste intakegesprekken in kaart welke culturele verschillen er bestaan en welke consequenties dit geeft. Hierbij kan concreet gedacht worden aan hoe lang een ouder in Nederland is, of de ouder een vaste verblijfsvergunning heeft en in hoeverre de ouder de Nederlandse taal beheerst. Meer gericht op de verstandhouding tussen ouders is het belangrijk helder te krijgen welke ouder het initiatief tot de scheiding nam, of de scheiding door beide ouders wordt geaccepteerd en welke invloed de cultuur op de man- en vrouwpositie heeft. Relevante thema's in dit kader zijn, geloof, tradities, gezagsverhoudingen in de familie, en verschillende regelgeving in Nederland en het land van herkomst.

Indien er sprake is van een taalbarrière, is de inzet van een tolk gewenst. De ervaring leert dat inzet van een tolk een gesprek veelal vertraagt; enerzijds kan dit een voordeel zijn door meer rust in het gesprek aan te brengen en anderzijds kan het een conflict verhogend effect opleveren wanneer ouders dezelfde taal spreken die de bemiddelaar niet machtig is. Ouders hebben al vernomen wat er is gezegd terwijl de bemiddelaar nog luistert naar de vertaling van de tolk. Het is belangrijk dat de bemiddelaar hierover vooraf met ouders afspraken maakt om adequaat om te gaan met voornoemd voorbeeld. Wanneer er geen tolk beschikbaar is, dient de bemiddelaar een inschatting te maken of de gesprekken alsnog kunnen worden gevoerd. Mogelijkheden zijn dat de gesprekken in een andere taal worden gevoerd die zowel de ouders als de bemiddelaar beheersen of dat de gesprekken in eenvoudig Nederlands en op rustig tempo worden gevoerd. Hierbij kan worden gedacht aan het voeren van de gesprekken in het Engels of een combinatie van bijvoorbeeld Engels en Nederlands. Een belangrijke voorwaarde is dat ouders en de bemiddelaar elkaar kunnen begrijpen. Indien de bemiddelaar de inschatting maakt dat een tolk noodzakelijk is voor het voeren van gesprekken en de tolk is niet beschikbaar, dan kunnen er geen gesprekken plaatsvinden. Tot slot is het voor de bemiddelaar belangrijk om een open houding aan te nemen en open te staan voor de mogelijke andere geldende normen en waarden. Tegelijkertijd is het relevant dat de bemiddelaar uitleg geeft over hoe zaken rondom scheiding in Nederland werken.

Indien er sprake is van psychiatrische problematiek wordt per casus naar de mogelijkheden gekeken. Problematiek op dit vlak kan ertoe leiden dat een ouder beperkt in staat is naar het eigen aandeel te kijken en zelfreflectie toe te passen. Indien de ouder hiervoor in behandeling is, kan in samenspraak met de ouder, de behandelaar worden betrokken om handvatten te krijgen in het adequaat begeleiden van de ouder. Het is

belangrijk om bewust te zijn van het gegeven dat een ouder altijd de ouder van het kind blijft, ongeacht de psychiatrische problematiek waarmee de ouder te maken heeft. Binnen de beperkingen van de problematiek zal de bemiddelaar daarom altijd met ouders op zoek gaan naar wat er wél mogelijk is om als ouders constructief samen te werken. Hierbij is het tevens belangrijk aandacht te hebben voor de andere ouder; hoe kan hij of zij adequaat omgaan met de ouder die te maken heeft met psychiatrische problemen? Gaandeweg een traject Ouderschap Na Scheiding kan helder worden dat een ouder, al dan niet op psychiatrisch vlak, beperkingen heeft die een onderlinge constructieve communicatie bemoeilijken. Ook hier zal aandacht aan worden besteed omdat het van grote invloed kan zijn. Eventueel kan een ouder worden geadviseerd zich te laten doorverwijzen voor diagnostiek of behandeling van de psychiatrische problematiek. De combinatie van psychiatrische behandeling en deelname aan Ouderschap Na Scheiding kan als zwaar worden ervaren, wat tot keuze van pauzeren of uitstellen van Ouderschap Na Scheiding kan leiden.

Betrokkenheid

Binnen Ouderschap Na Scheiding worden ouders na een afgesloten traject verzocht de Exitvragenlijst ONS in te vullen. Deze vragenlijst is bedoeld om te meten hoe tevreden men is geweest over de verleende bemiddeling. Daarnaast wordt er aan de hand van een inhoudelijke checklist jaarlijks door de bemiddelaars van Ouderschap Na Scheiding geëvalueerd met als doel om na te gaan of de methodiek adequaat wordt uitgevoerd. Op basis van de uitkomsten van de vragenlijsten en evaluatie wordt de methodiek daar waar nodig verder ontwikkeld en/of aangepast. Een recent voorbeeld is de ontwikkeling van de zogenaamde startopdracht in april 2020. Aanleiding voor de ontwikkeling van deze opdracht was dat de eerste gezamenlijke gesprekken regelmatig stagneren doordat ouders vervallen in het maken van verwijten naar de andere ouder en hierdoor moeilijk de negatieve feedbackcirkel kunnen doorbreken. Door ouders vooraf, in rust en zonder de andere ouder over een aantal vragen te laten nadenken, wordt bij ouders de bereidheid vergroot om het wilsbesluit te nemen om als collega-ouders in het belang van hun kind samen te gaan werken.

Ouderschap Na Scheiding neemt deel aan het onderzoek Screening en Evaluatie bij Scheidinghulp (SCRES). De medewerkers, ouders en kinderen hebben meegewerkt aan de ontwikkeling van de screenings- en evaluatie-instrumenten SCRES-O (bedoeld voor ouders) en de SCRES-K (bedoeld voor kinderen vanaf acht jaar). Dit betreft een nieuw instrument om onder andere de samenwerking tussen ouders te meten. Van het onderzoek verscheen ter aankondiging een publicatie in het [magazine Echt Scheiden](#) (Goorden, Janssen, & Pannekeet, 2019).

1.2 Doel

Hoofddoel

Ouderschap Na Scheiding omvat een tweetal hoofddoelen:

1. Ouders kunnen op een constructieve wijze met elkaar overleggen en samenwerken in het belang van het kind¹.
2. Ouders komen tot gezamenlijke afspraken zodat de kinderen onbelast en regelmatig contact hebben met beide ouders.

¹ Waar het kind staat wordt ook kinderen bedoeld indien meerdere kinderen betrokken zijn bij Ouderschap Na Scheiding

Met 'constructieve wijze overleggen en samenwerken' wordt bedoeld dat ouders met respect een dialoog/overleg aangaan zodat zij het inhoudelijk eens worden over de zorg, omgang en andere belangrijke zaken ten aanzien van het kind. Het belang van het kind is een breed begrip wat niet nauwkeurig of formeel te omschrijven is; het bestaat uit vele visies van verschillende betrokkenen. Dit maakt dat het belang van het kind moeilijk te definiëren is (Neale, 2002). Wat goed is voor het ene kind, kan schadelijk zijn voor een ander kind. Daarom is het belang van het kind altijd meerduidig en contextspecifiek (Cottyn, 2021). Juist in conflicten tussen ouders wordt veelvuldig over het belang van het kind gesproken. Echter, kunnen ouders en andere betrokkenen zoals een hulpverlener of een rechter een verschillende invulling aan het begrip geven. Om ouders te ondersteunen in het behartigen van het belang van het kind, is het voor de bemiddelaar van belang de complexiteit van de verschillende visies op het belang van het kind niet uit de weg te gaan maar deze te erkennen en te benoemen (Van Daele, 2005).

Subdoelen

Na deelname aan Ouderschap Na Scheiding zijn ouders in staat om de volgende zaken te realiseren:

1. Communicatie:

Na afloop van Ouderschap Na Scheiding:

1.1 kunnen ouders zonder conflict met elkaar overleggen vanuit hun rol als ouders (en niet als ex-partner) en komen daarbij tot afspraken over de verzorging en opvoeding van het kind.

1.2 praten ouders in aanwezigheid van het kind op een rustige manier met elkaar.

1.3 weten ouders welke blokkades er zijn om met de andere ouder in gesprek te gaan.

1.4 weten ouders hoe zij minder of geen last van hun blokkades kunnen hebben zodat de communicatie met de andere ouder constructief verloopt.

2. Samenwerking:

Na afloop van Ouderschap Na Scheiding:

2.1 hebben ouders afspraken gemaakt over de zorg en omgang met betrekking tot het kind waarbij zij het belang van het kind centraal hebben gesteld.

2.2 kunnen ouders luisteren naar elkaars ideeën en wensen om vervolgens tot concrete afspraken te komen waarbij het belang van hun kind centraal staat.

3. Kennis over gevolgen en risico's van scheiding:

Na afloop van Ouderschap Na Scheiding:

3.1 hebben ouders kennis van de gevolgen van een complexe scheiding voor het kind.

3.2 zijn ouders gemotiveerd de negatieve gevolgen van de scheiding voor hun kind waar mogelijk te beperken.

4. Belangen en wensen van het kind:

Na afloop van Ouderschap Na Scheiding:

4.1 weten ouders hoe hun kind het conflict tussen ouders beleeft en wat de wens van hun kind is.

4.2 kunnen ouders de input van hun kind gebruiken om tot overeenstemming te komen en zetten daarmee hun kind centraal.

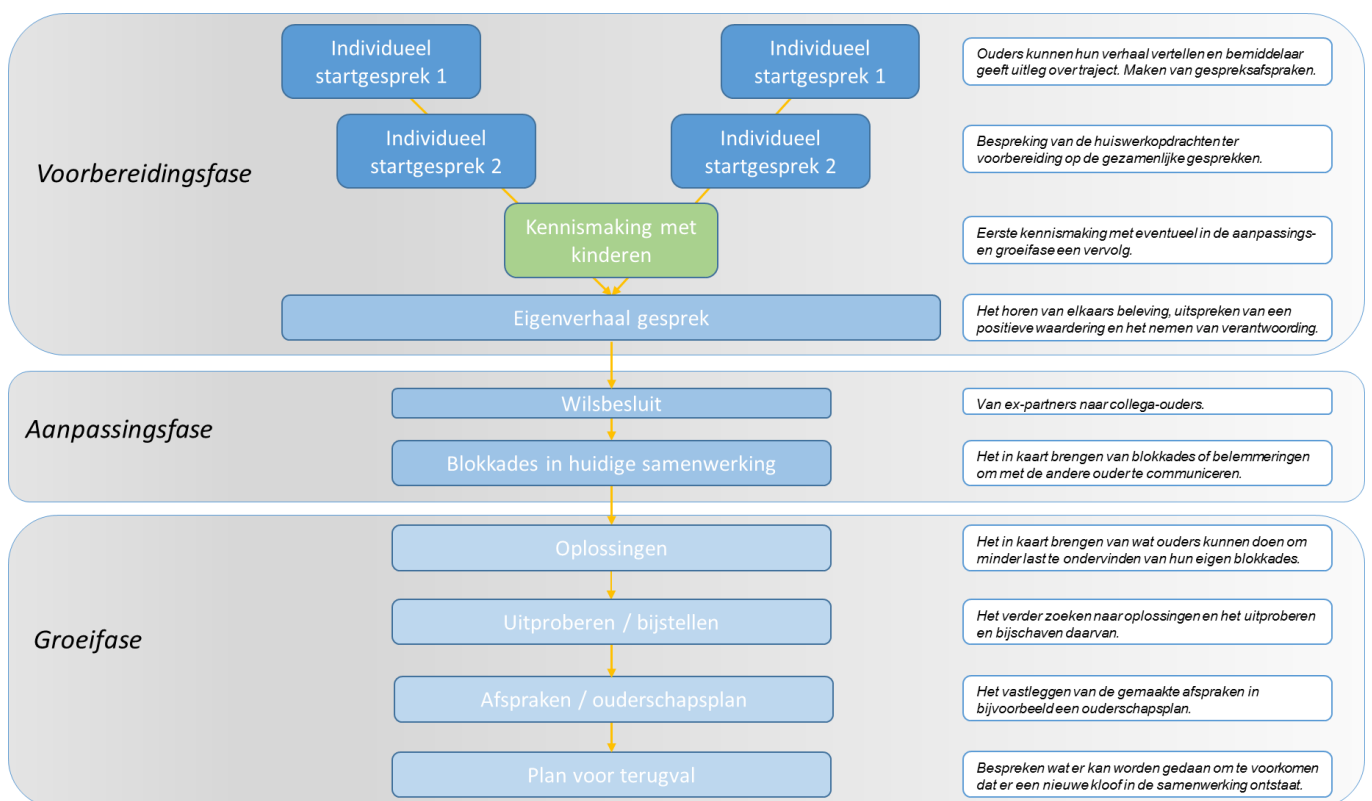
4.3 geven ouders hun kind de ruimte en het gevoel dat hun kind het bij beide ouders fijn mag hebben.

4.4 geven ouders hun kind de gelegenheid met beide ouders contact te hebben en (positief) over beide ouders te spreken.

- 4.5 weten ouders hoe het kind het conflict beleeft.
- 4.6 weten ouders welke wensen het kind heeft met betrekking tot het contact met beide ouders.
- 4.7 heeft het kind van ouders gehoord:
 - 4.7.1 dat hij/zij het bij beide ouders fijn mag hebben.
 - 4.7.2 dat hij/zij met beide ouders contact mag hebben.
 - 4.7.3 dat hij/zij over beide ouders (positief) mag spreken.
 - 4.7.4 welke afspraken gemaakt zijn (waarbij wordt aangesloten bij de leeftijds- en ontwikkelingsfase van het kind) waardoor er duidelijkheid bij het kind ontstaat over:
 - de afspraken over de verzorging en opvoeding van het kind.
 - waar het kind op welk moment verblijft.

1.3 Aanpak Opzet van de interventie

Het traject van Ouderschap Na Scheiding kent een gestructureerde gefaseerde opbouw. Hieronder wordt de interventie schematisch weergegeven. Elk blauw blokje in het schema betreft een gesprek met ouders (uitgezonderd de kennismaking met kinderen, dit is een gesprek met alleen het kind). Hierbij kan mede afhankelijk van het verloop een blokje uit meerdere gesprekken bestaan. Er worden maximaal elf gesprekken gevoerd welke één tot anderhalf uur duren. Er wordt gestart met twee individuele startgesprekken met elke ouder. Hierna vinden er gezamenlijke gesprekken, met beide ouders, plaats. Het uitgangspunt is dat er eenmaal per twee weken een gesprek plaatsvindt. Daarmee duurt een traject gemiddeld vier tot zes maanden. De gesprekken vinden plaats op een neutrale locatie van de zorgaanbieder. Ouderschap Na Scheiding bestaat uit drie fasen welke hieronder schematisch wordt weergegeven.

Inhoud van de interventie

Ouderschap Na Scheiding is onderdeel van geïndiceerde zorg. Per provincie en organisatie is de werving verschillend. Voor Elker in de provincie Groningen geldt dat Ouderschap Na Scheiding is opgenomen in het RIGG producten boek. Een verwijzer kan hierin vinden welke gecontracteerde zorg uitgevoerd wordt door welke organisatie. Daarnaast geldt voor Elker dat er informatie te vinden op de website van Elker en verschijnen er zo nu en dan berichten met informatie op de social media kanalen van Elker.

Nadat ouders zijn aangemeld voor Ouderschap Na Scheiding en voldoen aan de eerder genoemde criteria, bestaat de hulp uit drie fasen; de voorbereidingsfase, de aanpassingsfase en de groeifase.

Fase 1: Voorbereidingsfase

In de voorbereidingsfase richt de interventie zich op het in gesprek komen met elkaar als ouders op een manier die voor beiden hanteerbaar en constructief is. Na de verwijzing vinden er in de voorbereidingsfase twee individuele gesprekken met ouders plaats. In de aanloop naar de individuele gesprekken is er telefonisch contact met ouders waarbij vragen worden beantwoord en er uitleg wordt gegeven over de zogenaamde SCRES-O (zie voor een uitleg hierover hoofdstuk 2). Ouders kunnen een vertrouwenspersoon meenemen naar de individuele gesprekken. Dit kan bijvoorbeeld een familielid, een nieuwe partner of een hulpverlener zijn.

Individuele gesprekken

In het individuele gesprek kan de ouder zijn persoonlijke verhaal doen: hoe kijkt de ouder tegen de situatie of tegen de ontstane problemen aan? De bemiddelaar geeft informatie over het traject Ouderschap Na Scheiding waarbij de werkwijze wordt uitgelegd. Ook wordt er gesproken over gespreksafspraken, hierbij kan gedacht worden aan het achterwege laten van verwijten of beschuldigingen en het uitspreken van wensen of voorstellen. Ouders wordt uitgelegd hoe en met welke reden kinderen zullen worden betrokken bij het traject. Het is nodig dat beide ouders toestemming aan de bemiddelaar geven om een gesprek met hun kind te voeren.

Na het eerste individuele gesprek ontvangen ouders een zogenaamde startopdracht. Deze opdracht dient ter voorbereiding op de gezamenlijke gesprekken. Ouders kunnen aan de hand van een aantal vragen gericht nadenken over wat zij aan de andere ouder willen vertellen ten aanzien van wat er dwars zit, wat zij waarderen aan de andere ouder en voor welke zaken zij verantwoording willen nemen. Tot slot wordt ouders gevraagd of zij bereid zijn het wilsbesluit te nemen om als collega-ouders te onderzoeken hoe zij hun ouderlijke communicatie willen vormgeven. Tijdens het tweede individuele gesprek wordt aan de hand van de door de ouder gemaakte startopdracht het eerste gezamenlijke gesprek voorbereid. Tevens wordt in dit gesprek de uitkomsten van de SCRES-O besproken.

Eigenverhaalgesprek

Na de intakegesprekken is het eerste gezamenlijke gesprek het zogenaamde eigenverhaalgesprek. Ouders krijgen hierbij de gelegenheid om te vertellen wat hen dwarszit. Vervolgens worden ouders uitgenodigd om een positieve waardering uit te spreken. Het idee is dat er positieve overwegingen zijn geweest op basis waarvan ouders een relatie zijn aangegaan, deze hebben laten voortduren en er een kind is geboren. De

positieve overwegingen kunnen zijn ondergesneeuwd door de strijd die er door en/of na de scheiding is ontstaan. Door hier tijdens het eerste gezamenlijke gesprek bij stil te staan kan de negatieve feedbackcirkel in de communicatie worden doorbroken. Tot slot wordt ouders gevraagd verantwoording te nemen voor datgene wat zij anders hadden willen doen. Mocht één gesprek niet voldoende zijn dan is er ruimte om hier een tweede gesprek aan te wijden.

Betrekken van de kinderen

In de voorbereidingsfase worden kinderen vanaf zeven jaar betrokken door hen met toestemming van beide ouders uit te nodigen voor een eerste kennismaking. De bemiddelaar geeft in het gesprek met het kind beknopt uitleg over het traject welke passend is bij de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind. Het gesprek biedt ruimte om nader kennis te maken met het kind. De bemiddelaar vult samen met de kinderen vanaf acht jaar de SCRES in. Deze geeft zicht op hoe kinderen de scheiding beleven.

Ouders krijgen in een gezamenlijk gesprek, indien en nadat het kind hier toestemming voor heeft gegeven, een globale terugkoppeling van het verloop van het gesprek. Overigens zijn kinderen niet bij de gezamenlijke gesprekken tussen ouders aanwezig.

Fase 2: Aanpassingsfase

Tijdens de aanpassingsfase brengen ouders in kaart wat hen als ouders op dat moment in de weg staat om met elkaar te kunnen overleggen over de kinderen en afspraken te maken over zorg en omgang. De tweede fase is bereikt wanneer ouders bereid zijn het wilsbesluit te nemen om als collega-ouders in het belang van hun kind samen te gaan werken. De ex-partnerrol verandert hiermee in de ouderrol. Ouders worden na het uitwisselen van hun eigen verhaal uitgenodigd om een streep te zetten onder het verleden. Dit wil zeggen dat zij het oude hoofdstuk afsluiten en samen een nieuw hoofdstuk betreffende hun gezamenlijk ouderschap gaan schrijven. Vragen die hierbij worden gesteld zijn bijvoorbeeld: "Willen jullie energie stoppen in het onderzoeken naar wat er wél werkt tussen jullie?" en "Willen jullie dat het conflict stopt met invloed uitoefenen en daarmee de regie weer terugnemen?". Aan ouders wordt voorgehouden dat zij te allen tijde een keuze hebben: de keuze om de regie over hun onderlinge verstandhouding weer terug te nemen.

Gespreksafspraken

De wijze van gespreksvoering is een belangrijke rode draad in het traject; ouders oefenen gedurende het traject om constructief met elkaar in gesprek te gaan. In de gesprekken met ouders wordt op basis hiervan onderscheid gemaakt tussen 'strijdtaal' en 'oudertaal'. Bij strijdttaal kan worden gedacht aan dwingend taalgebruik en afwijzende non-verbale communicatie. Bij oudertaal kan men denken aan het doen van voorstellen en het uiten van wensen.

Bespreking van blokkades

In het zogenaamde blokkadegesprek wordt met ouders onderzocht welke blokkades (ook wel belemmeringen genoemd) er bestaan om met de andere ouder constructief in gesprek te gaan. Blokkades wortelen vaak in het verleden en worden vertaald naar het hier en nu; welke verstorende rol spelen ze in de huidige communicatie? Blokkades zijn een beleving of gevoel opgewekt door het gedrag van de andere ouder of een situatie waar de ouder in is geraakt die de communicatie verstoort. Door de blokkades in kaart

te brengen, wordt het belang en het aandeel van beide ouders los van elkaar inzichtelijk gemaakt.

Betrekken van de kinderen

Net als in de voorbereidingsfase kunnen ook in deze fase kinderen worden betrokken. Indien er een vervolg op het eerste gesprek plaatsvindt dan kan er een verdieping plaats vinden van onderwerpen die eerder zijn besproken. Het doel van de gesprekken met kinderen is dat inzichtelijk wordt hoe het kind het ouderlijk conflict beleeft en wat de wens is van het kind. Dit kan voor ouders als input dienen bij het komen tot overeenstemming. Gebruikte werkvormen voor de gesprekken met kinderen zijn onder meer de "Drie Huizen" afkomstig uit Signs of Safety (Vogel & Wiggerink, 2014).

Fase 3: Groeifase

Tijdens de groeifase vinden ouders oplossingen die ouderlijk overleg mogelijk maken en maken ouders een plan om te voorkomen dat een mogelijk conflict in de toekomst opnieuw escaleert. De groeifase vloeit voort uit de aanpassingsfase waarbij de grens niet altijd even duidelijk hoeft te zijn. De inzet van de gespreksafspraken maakt dat een aantal blokkades gaandeweg worden opgeheven of als minder zwaar worden ervaren.

Oplossingen

In de groeifase worden ouders uitgenodigd hun wensen te verwoorden die horen bij de blokkades om zo één voor één tot oplossingen te komen. Er wordt groei gezien in het ouderlijk overleg, in het vertrouwen en de bereidheid om elkaar als ouders tegemoet te komen. Ouders gaan oefenen met de oplossingen en dit wordt in het volgende gesprek geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

Afronding

Na het vinden van oplossingen en het maken van afspraken wordt er toegewerkt naar een afronding. Ouders richten zich met hulp van de bemiddelaar op het evalueren van het toepassen van de gemaakte afspraken over overleg, zorg en omgang. Ouders krijgen de gelegenheid om een plan voor terugval te maken. Hierin staan afspraken die ouders helpen om een eventueel toekomstig conflict in de kiem te smoren en te voorkomen dat er een nieuwe kloof in de ouderlijke samenwerking ontstaat. Voor afsluiting wordt ouders gevraagd de SCRES-O in te vullen. De uitkomsten worden vergeleken met die van de startmeting.

Betrekken van de kinderen

Bij de afronding van het traject kunnen kinderen voor een laatste keer worden uitgenodigd voor een gesprek. Ouders of de bemiddelaar kunnen de kinderen informeren over de – voor de kinderen relevante – afspraken die zij hebben gemaakt. Tevens biedt dit laatste gesprek ouders de gelegenheid om schoon schip richting de kinderen te maken. Voor de afsluiting wordt de SCRES-K afgenomen bij de kinderen. Dat kan telefonisch of tijdens een gesprek.

Aanvullende modules

Wanneer een van de ouders het kind gedurende lange tijd niet heeft gezien, kan de omgang in het Omgangscentrum worden opgestart. Uitgangspunt is dat de module van het Omgangscentrum wordt opgestart wanneer er geen contact is tussen een van de ouders en het kind en het ouders zelfstandig niet lukt om tot afspraken rondom contact te komen. De bemiddelaar koerst, in samenspraak met ouders en de verwijzer, op het

weer hervatten van het contact en zal hierin dus initiatief in nemen. Uiteindelijk bepaalt de gezaghebbende ouder of bepalen de gezaghebbende ouders of zij de omgang toestaan. Indien ouders als gevolg van het conflict geen overeenstemming kunnen bereiken, kan door middel van een rechtszaak de rechter een omgang opleggen. Het doel van het Omgangscentrum is contactherstel tussen ouder en kind en het toewerken naar een zelfstandige omgang. In het parallel lopende traject van Ouderschap Na Scheiding komen ouders tot overleg en maken ouders afspraken hoe zij willen toewerken naar een zelfstandige omgang.

Daarnaast kunnen kinderen als zij belast zijn met de strijd tussen hun ouders of moeite hebben met de scheiding deelnemen aan het programma Kinderen In Een Scheiding, afgekort: KIES. Onder begeleiding van KIES-coaches kunnen kinderen spelenderwijs, in een groep of individueel, hun ervaringen rondom de scheiding delen en kunnen zo beter begrijpen wat er is gebeurd en wat zij zelf willen en nodig hebben. De bemiddelaar kan aan de hand van een gesprek met het kind en de informatie van ouders een inschatting maken of KIES gewenst is. Vervolgens wordt het mogelijke advies voor inzet van KIES door de bemiddelaar met ouders besproken en bepalen ouders of zij hun kind willen laten deelnemen aan KIES. Daarnaast dient er bij het kind enige vorm van bereidheid te zijn voor deelname aan KIES.

Oudercoaching kan ingezet worden indien Ouderschap Na Scheiding wordt afgebroken of de doelen niet behaald zijn en één van beide ouders toch ondersteuning wil. Dit kunnen uiteenlopende hulpvragen zijn. Centraal staat het vormgeven van ouderschap na de scheiding. Oudercoaching kan ook ingezet worden als één van beide ouders niet bereid is het traject Ouderschap Na Scheiding te volgen of als het gaat om ondersteuning van een ouder die zijn/haar kind (tijdelijk) niet ziet.

2. Uitvoering

Materialen

Beschikbare materialen ten behoeve van het geven van informatie:

Voor verwijzers, ouders en kinderen zijn verscheidene flyers en posters beschikbaar. Tevens is er informatie te vinden op de website van Elker.

Beschikbare materialen ten behoeve van de uitvoering van Ouderschap Na Scheiding

Voor de uitvoering kan van de volgende materialen gebruik worden gemaakt:

Tijdens de training Ouderschap Na Scheiding ontvangen de cursisten:

- Methodiekhandleiding Ouderschap Na Scheiding: Deze handleiding is bedoeld voor bemiddelaars en zet uiteen wat de methodiek Ouderschap Na Scheiding inhoudt. Het bevat onder meer een weergave van de theoretische onderbouwing, brengt de verschillende fases binnen Ouderschap Na Scheiding in kaart en geeft uitleg over de rol van de bemiddelaar.
- Werkboek voor ouders: Het werkboek is bedoeld voor ouders en dient ter ondersteuning tijdens bemiddelingsgesprekken. Het document geeft onder meer informatie over wat ouders tijdens de gesprekken kunnen verwachten.
- Startopdrachten: De startopdracht is bedoeld om ouders te helpen in het nadenken over wat zij aan de andere ouder willen vertellen ten aanzien van wat er dwars zit en dient tevens als hulpmiddel bij de voorbereiding op het eerste gezamenlijke gesprek met de andere ouder.

Onderstaande posters zijn zelf af te drukken met behulp van bestanden die onderdeel zijn van de trainingsmap Ouderschap Na Scheiding:

- Escalatieladder (Glasl, 2013) op posters en platen: Deze escalatieladder brengt in beeld hoe het conflict kan verlopen en dient ter ondersteuning in de gesprekken met ouders. Tevens is het een middel voor de bemiddelaar om te onderzoeken in welke fase van het conflict een ouderpaar zich mogelijk bevindt.
- Gespreksafspraken op posters en platen: Deze gespreksafspraken zijn bedoeld voor bemiddelaars in hun gesprekken met ouders. Een voorbeeld is het overzicht van strijdtaal en oudertaal
- Verwerkingskromme (Kübler-Ross, 2014) op posters en platen: Deze verwerkingskromme is een hulpmiddel om aan ouders het (emotionele) traject van Ouderschap Na Scheiding te visualiseren.

Te downloaden via www.platformkees.nl:

- KEES-praatplaten: KEES staat voor het Kennisplatform Kind En (Echt)Scheiding en is mede op initiatief van Elker gestart als project gesubsidieerd door ZonMW (www.platformkees.nl). KEES biedt zowel informatie als instrumenten om onder andere de scheidingssituatie te taxeren. Een van deze instrumenten zijn de praatplaten welke door professionals worden ingezet om het gesprek met een ouder te structureren en aan te geven welke factoren van invloed zijn in het geval van een (dreigende) complexe scheiding. Er zijn zowel praatplaten voor een gesprek met ouders als met kinderen.

Indien gecertificeerd voor Ouderschap Na Scheiding regelt Elker toegang tot de vragenlijsten. (Meer informatie op te vragen bij Bernadette Jansen, onderzoeker SCRES (bernadettejanssen@sterkhuis.nl))

- SCRES: De Screening en Evaluatie bij Scheidingshulp is een vragenlijst voor ouders en kinderen vanaf acht jaar en zijn bedoeld als hulpmiddel bij het starten en evalueren van de geboden hulp. De SCRES wordt landelijk door verscheidene

jeugdhulporganisaties ingezet om in kaart te brengen hoe effectief de geboden hulp is.

- SCRES-O: Er is een vragenlijst voor ouders ontwikkeld welke zowel de professional als de ouder helpt om inzichtelijk te maken hoe het met ouders en kind gaat.
- SCRES-K: Daarnaast is er een vragenlijst voor kinderen vanaf ongeveer acht jaar ontwikkeld. Deze lijst helpt bij het in kaart brengen van hoe het kind de scheidingssituatie ervaart.

Zelf aan te schaffen :

- Flap-over papier en standaard: Tijdens de gesprekken met ouders kan gebruik worden gemaakt van een flap-over om bijvoorbeeld blokkades, afspraken en oplossingen te noteren. Naast het bieden van overzicht, kan dit middel in een bemiddelingsgesprek een de-escalerend effect hebben doordat ouders naar de flap-over kunnen kijken.
- Tekenmateriaal bij kindgesprekken: In de gesprekken met kinderen worden er verscheidene specifieke kleurplaten gebruikt om spelenderwijs met een kind in gesprek te gaan. Gedacht kan worden aan een afbeelding van een schild en een wereldbol.
- Schaakklok/kookwekker: Deze materialen worden gebruikt tijdens het eigenverhaalgesprek om de tijd dat elke ouder aan het woord is af te bakenen.

Beschikbare materialen ten behoeve van de evaluatie van Ouderschap Na Scheiding: Ter beschikking gesteld via Elker aan instellingen met gecertificeerde medewerkers Ouderschap Na Scheiding.

- Exitvragenlijst ONS: Na afloop van een bemiddelingstraject worden ouders verzocht de exit-vragenlijst in te vullen. De lijst bevat stellingen om de tevredenheid van de geboden hulp te meten.
- Inhoudelijke checklist: De inhoudelijke checklist is bedoeld als jaarlijkse evaluatie voor bemiddelaars om na te gaan of de methodiek adequaat wordt uitgevoerd.
- Procesevaluatie: De procesevaluatie bestaat uit een aantal vragen en stellingen welke door de professional na afronding van een traject Ouderschap Na Scheiding worden beantwoord en waarmee informatie wordt verzameld over de uitvoering van de methodiek zoals deze bedoeld is.
- SCRES: Zie voor de beschrijving van de SCRES hierboven.

Een groot deel van bovengenoemde materialen zijn tevens terug te vinden in de Methodiekhandleiding Ouderschap Na Scheiding.

Locatie en type

Een traject van Ouderschap Na Scheiding wordt uitgevoerd op een neutrale locatie. Bij Elker zijn dat specifieke gespreksruimten op het kantoor van Elker. De gespreksruimten zijn dusdanig ingericht zodat de veiligheid van de deelnemers aan het gesprek kan worden gewaarborgd. Zie hiervoor meer uitgebreid het kopje 'Randvoorwaarden'.

Jeugdhulporganisaties kunnen de interventie van Ouderschap Na Scheiding uitvoeren. Naast Elker wordt Ouderschap Na Scheiding eveneens uitgevoerd door de volgende organisaties: Accare, Avant Sanare, Anacare, Carsa opvoeden&zo, Entrea, Enver, 's Heerenloo, Jeugdhulp Friesland, Personal Care for you, Rubicon, Timon en Yorneo.

Elker behoort tot de gespecialiseerde hulp.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De bemiddelaars van de interventie Ouderschap Na Scheiding zijn minimaal HBO geschoold. Hierbij betreft het de HBO opleidingen Social Work, Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH), Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), pedagogiek of psychologie. Het is wenselijk dat deze hbo opleiding wordt aangevuld met een post-HBO-opleiding zoals Intensieve Ambulante Gezinsbehandeling (IAG). Daarnaast hebben bemiddelaars de vijfdaagse training 'Ouderschap Na Scheiding' gevolgd. Deze training wordt uitsluitend door trainers van Elker gegeven en is bedoeld voor professionals die willen werken met ouders en kinderen in een conflictscheiding. Deelnemers leren op systemische en oplossingsgerichte wijze om ouders en kinderen in een conflictscheiding te motiveren en toe te rusten om contact te herstellen en zorg en omgang goed te laten verlopen. Deze training is bij de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ) geregistreerd en heeft 39 zogenaamde SKJ punten toegekend gekregen. Deelnemers worden zowel op theoretische kennis als op de uitvoering van de methodiek getoetst. Door middel van rollenspellen en casuïstiek worden deelnemers getoetst op de aangeleerde methodiek. Hierbij betreft het in het bijzonder de gesprekstechnieken en de methodische stappen binnen *Ouderschap Na Scheiding*. Deelnemers die de training succesvol hebben afgerond ontvangen een certificaat welke een jaar geldig is en welke door het volgen van een terugkomdag telkens met een jaar kan worden verlengd. Deze hercertificering is verplicht om de methodiek Ouderschap Na Scheiding te mogen uitvoeren. De basisopleiding mediation welke is geaccrediteerd door de Mediatorsfederatie Nederland is een waardevolle verdieping voor ervaren bemiddelaars.

Kennis over onderwerpen die tijdens bemiddelingsgesprekken relevant kunnen zijn, zoals psychiatrische problematiek, trauma en culturele diversiteit, komen aan bod bij in- en externe trainingen van Elker en refereerbijeenkomsten van Accare. Professionals met een SKJ registratie dienen door middel van deskundigheidsbevordering hun vakkennis actueel en op peil te houden. Voor Elker geldt dat de bemiddelaar bij specifieke thema's of vragen ook interne collega's kan raadplegen zoals de kinder- en jeugdpsychiater, een speltherapeut of een medewerker van de afdeling trauma. Daarnaast is de rol van de bemiddelaar om ouders te helpen bij hun onderlinge communicatie. Dat houdt in dat de bemiddelaar geen diagnostiek uitvoert of psychiatrische problematiek behandelt. De bemiddelaar kan mogelijke psychiatrische problematiek signaleren en indien nodig doorverwijzen naar een huisarts of medisch specialist.

De bemiddelaars van Ouderschap Na Scheiding beheersen de volgende competenties:

- Het kunnen toepassen van oplossingsgerichte en motiverende gespreksvoering;
- Het gebruik kunnen maken van mediantietechnieken;
- Kennis van ouderlijke scheiding en de gevolgen daarvan voor ouders en kinderen;
- Beschikt over empathisch vermogen;
- Straalt vertrouwen en rust uit;
- Beschikt over analyserend vermogen;
- Is meerzijdig partijdig;
- Gaat uit van de autonomie van de mens;
- Kan directief handelen;
- Beheerst goede schriftelijke vaardigheden;
- Heeft kennis van het personen- en familierecht.

Bovengenoemde competenties worden tijdens de methodiektraining en de jaarlijkse hercertificering behandeld en tevens getoetst.

Kwaliteitsbewaking

Binnen Elker wordt met behulp van frequente intervisie en praktijkbegeleiding de kwaliteit van de uitvoering bewaakt. Afhankelijk van de ervaring en de caseload van de bemiddelaar is het uitgangspunt dat er eenmaal per vier weken praktijkbegeleiding plaatsvindt. Deze begeleiding kan worden uitgevoerd door een gedragswetenschapper of praktijkbegeleider van de uitvoerende organisatie. Tevens betreft de bemiddelaar de gedragswetenschapper zodra er zorgen zijn om ouders of kind of zodra er ingewikkelde vraagstukken zijn die extra aandacht of een aanpassing van de uitvoering van de methodiek verlangen. Om op de hoogte te blijven van algemene ontwikkelingen en in het bijzonder ten aanzien van de methodiek wordt er jaarlijks een terugkomdag georganiseerd. Tijdens deze dag wordt er tevens aandacht besteed aan het oefenen van technieken die relevant zijn voor de uitvoering van Ouderschap Na Scheiding.

Binnen Elker wordt door middel van het keurmerk Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector (HKZ) de kwaliteit bewaakt. Elker is sinds 2012 officieel in het bezit van het kwaliteitscertificaat.

Binnen Elker wordt sinds 2018 de Exitvragenlijst ONS en inhoudelijke checklist uitgevoerd. De Exitvragenlijst ONS wordt tijdens afsluiting van een traject bij ouders afgenomen en is bedoeld om te meten hoe tevreden men is geweest over de door Elker verleende bemiddeling. De inhoudelijke checklist is bedoeld als jaarlijkse evaluatie voor bemiddelaars om na te gaan of de methodiek adequaat wordt uitgevoerd. Beide onderdelen zijn doorlopende processen om data over de kwaliteit en effectiviteit te verzamelen. Andere organisaties hebben via BergOp (dit betreft een internetapplicatie waarmee zowel medewerkers als cliënten online vragenlijsten kunnen invullen) toegang tot de ONS Exitvragenlijst en inhoudelijke checklist, hier is vanuit Elker geen zicht of controle op. Ten behoeve van kwaliteitsbewaking en meer specifiek het ontwikkelen en evalueren van de methodiek wordt aan uitvoerende organisaties, bijvoorbeeld tijdens trainingen, geadviseerd deze evaluatiemethoden toe te passen.

Voor een gedegen uitvoering van de interventie Ouderschap Na Scheiding bestaan er ten aanzien van de kwaliteitsbewaking de volgende aanbevelingen:

- Frequente intervisie en praktijkbegeleiding;
- Mogelijkheid om bij zorgen over ouders en of kinderen een gedragswetenschapper of praktijkbegeleider te betrekken;
- Gebruik maken van Exitvragenlijst ONS en de Inhoudelijke checklist.

De jaarlijkse terugkomdag is een vereiste voor de uitvoering van Ouderschap Na Scheiding. Deze jaarlijkse terugkomdag geeft ook de mogelijkheid om de certificering actueel te houden.

Randvoorwaarden

Organisatorische randvoorwaarden

1. **Veiligheid:** Door escalaties in het heden of verleden kunnen ouders en derden (zoals een gezinsvoogd of hulpverlener) zich onvoldoende veilig voelen om met de andere ouder in een gespreksruimte te zijn. Tevens kan er voor de bemiddelaar op basis van het conflict aanleiding zijn om zorgen te hebben over de veiligheid. Daarom dient er de mogelijkheid te bestaan om maatregelen te nemen met als doel dat de veiligheid voor alle deelnemers aan het gesprek is gewaarborgd. Mogelijke maatregelen kunnen zijn:
 - a. Installatie van een alarmbel in de gespreksruimten;

- b. Twee toegangsdeuren zodat ouders via een verschillende weg de locatie kunnen betreden;
 - c. Aanwezig laten zijn van een collega wanneer er gesprekken met ouders worden gevoerd.
2. **Vormgeving gesprekslocatie:** De gespreksruimten zijn ingericht met een ronde tafel zodat ouders niet recht tegen over elkaar hoeven te zitten. Tevens is het van belang dat er een wachtkamer is met een receptioniste die ouders ontvangt en oog heeft voor wat er tijdens het wachten gebeurt.
 3. **Behandeling van klachten:** Er dient aandacht te zijn voor de behandeling en afhandeling van klachten. De ervaring leert dat als gevolg van het (geëscaleerde) conflict ouders geneigd kunnen zijn hun wanhoop, frustratie of boosheid te richten op de bemiddelaar. Dit kan leiden tot een klacht aan het adres van de bemiddelaar of de organisatie. Het is belangrijk dat er een protocol beschikbaar is voor de ondersteuning, behandeling en afhandeling van klachten.

Contextuele randvoorwaarden

1. **Aanwezigheid van een team:** Voor een juiste implementatie van de interventie is het nodig dat er een team beschikbaar is. De beschikbaarheid van een team biedt de bemiddelaar de mogelijkheid om in geval van complexe kwesties terug te kunnen vallen op een collega voor het bieden van een luisterend oor, meedenken, steun en advies. Dit team kan bestaan uit:
 - a. Bemiddelaars die de methodiek Ouderschap Na Scheiding uitvoeren.
 - b. Een teamleider ten behoeve van ondersteuning en aansturing.
 - c. Staf bestaande uit gedragswetenschapper, praktijkbegeleider, trainer, wachtlijstcoördinator dat aandacht besteedt aan overstijgende zaken.
2. **Onderhouden van contacten met externen:** Ook na implementatie vraagt het aandacht om met externe partijen af te blijven stemmen; zowel inhoudelijk als over te volgen routes. Wat betreft externen kan er gedacht worden aan rechtbanken, Raad voor de Kinderbescherming, gemeenten en advocaten.

Implementatie

Wanneer een jeugdhulporganisatie de interventie Ouderschap Na Scheiding wil opnemen in haar hulpaanbod zijn de volgende stappen noodzakelijk:

Vorbereidende fase

- Voorlichting geven aan management en gedragswetenschappers over de interventie (inhoud, implementatie, kosten voorwaarden).
- Het invoeren van de interventie moet gedragen en ondersteund worden door het management van een organisatie
- Bereidheid bij professionals voor training en uitvoeren Ouderschap Na Scheiding

Opleiding/implementatie

- Medewerkers volgen een 5 daagse training bemiddelaars
- Inrichten Berg op tbv vragenlijsten
- De financiering moet geborgd worden. De interventie zal opgenomen moeten worden in het aanbod dat door de gemeentes ingekocht wordt. De werkwijze verschilt per provincie

Uitvoering/verankering

- Om de interventie te kunnen blijven uitvoeren moet de jaarlijkse terugkomdag bijgewoond worden door de bemiddelaars
- Rekening houden met de jaarlijkse kosten van een terugkomdag
- Jaarlijkse methodiekbijeenkomst door organisatie zelf georganiseerd.

Na implementatie zullen vaardigheden en kennis gedurende minimaal een jaar en bij voorkeur doorlopend op verschillende momenten moeten worden onderhouden door middel van intervisie, praktijkbegeleiding en nascholing.

Kosten

De kosten van de interventie Ouderschap Na Scheiding kunnen als volgt worden uiteengezet:

Training Ouderschap Na Scheiding		
	Omschrijving activiteit	Aantal uren
1.	Vijf trainingdagen in groepsverband (maximaal twaalf deelnemers)	40
2.	Literatuurstudie deelnemers training	10
3.	Vorbereidingstijd trainingdagen	10
4.	Terugkomdag (hertificering)	8
Totale inzet Training Ouderschap Na Scheiding		68

Kosten training Ouderschap Na Scheiding bedragen gemiddeld €2472 per persoon.

Personele inzet per traject Ouderschap Na Scheiding		
	Omschrijving activiteit	Aantal uren
1.	Vorbereidende startwerkzaamheden (lezen dossier, eventueel contact verwijzer)	2
2.	Ouderschap Na Scheiding bemiddelingsgesprekken	30
3.	Intervisie per traject	1
4.	Rapportage en registratie + voorbereiding gesprekken	30
5.	Telefoongesprekken met ketenpartners	4
6.	Praktijkbegeleiding	4
7.	Ondersteuning gedragswetenschapper	2
8.	Coördinator die wachtlijst beheert en zaken verdeelt	0,5
9.	Collegiale consultatie	3
10.	Teamleider	0,5
11.	Inrichting ruimte (flap-over, ronde tafel met stoelen , laptop, telefoon en alarmsysteem)	divers
Totale personele inzet per traject Ouderschap Na Scheiding		73,5

Kosten per traject in Groningen zijn gemiddeld € 7882,50. Dit bedrag kan verschillen met trajecten die in andere provincies worden uitgevoerd, afhankelijk van de geboden tarieven. Let wel; de genoemde prijzen kunnen aan verandering onderhevig zijn, door wijzigingen in tarieven inkoop, of andere wijzigingen die invloed zijn op de kosten. De kosten voor de ruimte voor het voeren van bemiddelingsgesprekken zijn afhankelijk van de situatie van de zorgaanbieder. Hierbij valt te denken aan de specifieke locatie van het kantoor.

3. Onderbouwing

Probleem

De interventie is gericht op het beperken/opheffen van de negatieve gevolgen die kinderen ervaren bij een complexe scheiding van hun ouders. Van een complexe scheiding wordt gesproken als de scheiding dermate conflictueus verloopt dat de ouder het belang van de kinderen uit het oog verliest (de Kinderombudsman, 2014, Rouvoet 2019). Conflicten horen bij het scheidingsproces, echter lukt het sommige ouders niet in rustiger vaarwater te komen. Zij komen in een impasse. Deze impasse wordt niet veroorzaakt door één factor, maar zal altijd te maken hebben met diverse, op elkaar inwerkende factoren. De achterliggende problematiek en het samenspel van onderliggende factoren maakt dat conflictscheidingen zeer divers zijn en daarom ook zo moeilijk op te lossen (Johnston, 1994; Gutterswijk e.a., 2017).

Vier veel voorkomende strijdpunten bij complexe scheiding zijn (Johnston, 1994):

1. De (gebrekkige) opvoedingscapaciteiten van de andere ouder;
2. De andere ouder wil niet luisteren, informatie delen of geen afspraken maken;
3. Verdeling van de tijd die ouder met hun kinderen doorbrengen;
4. Negatieve uitlatingen die de andere ouder of stiefouder doet in bijzijn van het kind.

Wat betreft het bovengenoemde tweede punt is het relevant te noemen dat het ouders soms (nog) niet lukt om te luisteren naar de andere ouder, informatie te delen of afspraken te maken; kortom coöperatief met de andere ouder het ouderschap over de kinderen vorm te geven. Gevoelens van onverwerkte rouw en eigen problematiek kunnen hierbij een rol spelen. Dit kan ertoe leiden dat een ouder zich wel wíl inzetten om te komen tot een constructieve ouderlijke samenwerking maar het nog niet kán vanwege voornoemde aspecten.

De belangrijkste negatieve gevolgen van een (complexe) scheiding voor kinderen en jongeren zijn volgens o.a. Amato (2010) en Swartz - Den Hollander et al. (2020):

- Internaliserende problemen; gevoelens van angst en depressiviteit;
- Gedragsproblemen; o.a. agressief en delinquent gedrag;
- Meer middelengebruik;
- Lagere schoolprestaties;
- Meer problemen in vriendschapsrelaties;
- Zwakkere band met ouders.

Tot ver in de volwassenheid zijn deze gevolgen meetbaar (oa. Huurre et al, 2006; Van der Valk et al., 2005; Walerstein 1991);

- Lager opleidingsniveau;
- Minder inkomen;
- Een groter risico op depressieve gevoelens;
- Een zwakkere relatie met ouders (vooral vaders);
- Groter scheidingsrisico.

Specifieke problemen van kinderen tijdens en na een complexe scheiding zijn volgens de Richtlijn Scheiding en problemen jeugdigen (2020):

- Gehechtheidsproblemen;
- Stressklachten;
- Loyaliteitsproblemen;
- Psychotrauma (type 1 of 2);

- Jeugdigen die met één van de ouders geen contact willen.

De gevolgen van een scheiding (zowel complex als niet-complex) kunnen in ernst verschillen. Met de meerderheid van de kinderen gaat het na enige tijd weer goed. Maar ongeveer 20% (ongeveer 14.000 kinderen per jaar) ervaart de genoemde gevolgen in ernstige mate (van der Valk et al., 2020).

Als er sprake is van een complexe scheiding zijn de gevolgen ernstiger voor een kind en heeft dat voor ongeveer 10% van de kinderen specifieke negatieve gevolgen zoals loyaliteitsconflicten, parentificatie, oudervervreemding en ouderverstoting (Bernett et al., 2016; Kelly 2000; Schoemaker et al., 2012;). Dit kan samenhangen met huiselijk geweld en kindermishandeling, soms onder invloed van drank- en drugsgebruik (Spruijt & Kormos 2016, de Vries 2019).

De belangrijkste risicofactoren voor ernstige problemen van kinderen van gescheiden ouder zijn hevige en langdurige conflicten tussen ouders (van der Valk en Spruijt, 2013). Hoe groter het conflict tussen de ouders, hoe groter de kans dat er bij kinderen negatieve gevolgen ontstaan (Spruijt, 2007, Groenhuijsen 2009, van Peer et al., 2012, Grutterswijk et al, 2017).

Oorzaken

Risicofactoren van een conflictscheiding:

Psychische problemen van één of beide ouders

Iedere ouder is op zijn eigen manier en in verschillende mate kwetsbaar. Tussen deze kwetsbaarheid en de spanningen van een scheiding kan een wisselwerking ontstaan. De scheiding kan een context zijn waarbinnen de kwetsbaarheden zich ontwikkelen tot gedragsproblemen. Deze kunnen weer resulteren in conflicten. Vaak zijn het tijdelijke problemen als gevolg van een turbulente scheidingsperiode. Daarnaast is het aannemelijk dat een posttraumatische stressstoornis (PTSS), hechtingsproblemen, persoonlijkheidsproblemen en een autismespectrumstoornis (ASS) een rol kunnen spelen in het ontstaan van ernstige relatieproblemen en daarmee conflictscheidingen (Anthonijsz, 2015).

Alcohol- en/of drugsverslaving door één van de ouders

Alcohol en of/ drugsverslaving van een van beide ouders zijn voorspellend voor geweld tijdens een relatie maar ook een indicatie voor de hoeveelheid conflicten tussen ouders na een scheiding (Dale, 2014). Zo blijkt bijvoorbeeld uit onderzoek (Johnston, 1994) dat een kwart van de ouders in conflictscheidingen verslavingsproblemen hebben.

Psychologisch-, fysiek-, of seksueel geweld/misbruik tijdens de relatie

Kenmerkende gedragingen voor ouders in een complexe scheidingen zijn psychologische mishandeling en dwingend controlerend gedrag. Lichamelijk geweld, en ook (bedreiging met) serieus lichamelijk geweld, komt ook veel voor in de voorgeschiedenis van deze ouderparen (De Ruiters e.a., 2020). Vergelijkbaar hoge prevalenties voor dit type gedrag zijn gevonden in buitenlands onderzoek (Ballard e.a., 2011; Pokman e.a., 2014).

Gebrek aan kennis over gevolgen complexe scheiding

Uit onderzoek blijkt dat scheidende ouders over onvoldoende informatie beschikken om voldoende op de belangen van de kinderen te letten, wat de kans op negatieve gevolgen voor de kinderen vergroot (Spruijt en Kormos, 2014). Ouders hebben vaak geen zicht op de gevolgen van de strijd op de kinderen en de problemen die kunnen ontstaan. Daarop kan aanvullend worden gesteld dat ouders als gevolg van hun conflict in de rol van ex-

partners in de greep worden gehouden door emoties zoals boosheid en verdriet. Dit maakt dat een ouder minder zicht heeft op de behoeften van het kind (Cottyn, 2021). Het is belangrijk om ouders bewust te maken waarom het van belang is om hun conflicten te (leren) beheersen (van der Valk e.a. 2020).

Conflicten tijdens de relatie

De conflicten die ouders voor de scheiding hadden zijn van invloed op de relatie na de scheiding. De conflicten tijdens een relatie zijn een sterke voorspeller voor conflicten tijdens en na de scheiding (Antokolskaia, e.a., 2019; Van der Valk e.a., 2011). Relaties met veel conflicten kenmerken zich door een patroon van negatieve uitwisseling. Ouders staan vijandig tegenover elkaar, zitten vast in deze patronen en hebben daarbij een gebrek aan onderhandelingsvaardigheden (Cohen en Levite, 2012).

Partij kiezen derden

Belangrijke derden, zoals stiefouders en grootouders, kunnen de strijd mede in stand houden doordat ze openlijk partij kiezen in bijzijn van de kinderen, die zich hierdoor niet vrij voelen om te spreken over de afwezige ouder en het contact met de afwezige ouder wordt belast door negatieve uitingen (Antokolskaia, e.a., 2019).

Het starten van juridische procedures tegen de ex-partner

Het blijkt dat ouders met veel conflicten voorafgaand aan de scheiding sneller de stap naar de rechtbank zetten en de oplossing zoeken in een juridische procedure. Er kan een juridische strijd ontstaan, waardoor conflicten meer escaleren (Antokolskaia, e.a., 2019; Van der Valk e.a., 2011).

Beschermende factoren conflictscheiding:

Communicatie

Op een goede manier met elkaar communiceren als ouders en daarbij wederzijds respect hebben voor de andere ouder gaat samen met minder ouderlijke conflicten (Rejaän, 2017).

Samenwerking

Een beschermende factor voor kinderen is een goede samenwerking tussen ouders. Door samen te werken als ouder, duidelijke afspraken te maken over omgang, alimentatie en andere zaken zorgen ouders voor meer rust en voorspelbaarheid voor de kinderen (Spruijt en Kormos, 2010). In plaats van focus op strijd (pijn en verlies) is het van belang de samenwerking te vergroten.

Belangen en wensen van het kind

Ouders die het belang van hun kinderen voorop stellen hebben minder ouderlijke conflicten. Er verandert in het leven van het kind vaak veel tijdens en na een scheiding. Indien het ouders lukt samen de wensen en belangen van kinderen centraal te stellen en oog te hebben voor de impact van de veranderingen op de kinderen zal dit de samenwerking tussen ouders bevorderen (Spruijt en Kormos, 2010).

Acceptatie van de scheiding

Ouders die hun scheiding geaccepteerd hebben, hebben minder conflicten na hun scheiding (Antokolskaia et al., 2019, Langenbrunner e.a., 2013).

Bereidheid hulp te accepteren

Ouders die openstaan voor hulp, (enig) vertrouwen hebben in de hulpverlening kunnen met behulp van derden, praktische, juridische problemen oplossen. Ook kan het bemiddelen in conflicten middels mediation of andere vormen van bemiddelingen helpend zijn om verdere escalaties van de strijd te voorkomen, te verminderen en te stoppen (Langenbrunner e.a., 2013).

Steun van de omgeving

Het is voor ouders en kinderen belangrijk dat ze steun ervaren uit hun omgeving. Dat er derden zijn die naar ze luisteren, niet oordelend zijn over de ouders, of de andere ouder. Vrienden, familie of burens kunnen helpen om ook met een andere blik naar de conflicten te kijken. (Spruijt en Kormos, 2010).

Vanuit de aanmeldingen van de Divorce Challenge is een inventarisatie gemaakt van knelpunten die van invloed zijn op het ontstaan en het in stand houden van complexe scheidingen. Zo worden knelpunten ervaren door professionals en ervaringsdeskundigen met betrekking tot het ontbreken van hulp, de toegankelijkheid van de hulp en gebrek aan deskundigheid en methodieken. Ten aanzien van het rechtssysteem wordt genoemd; de toegang tot de procedures (bijvoorbeeld kosten advocaat verschillen voor partner), problemen met juridische instrumenten (wijze alimentatieberekening, geen effectieve dwangmaatregelen) en gebreken in het systeem, zoals ontbreken van een integrale werkwijze tussen hulpverlening en rechtspraak, lange doorlooptijden van raadsonderzoeken en gebrek aan waarheidsvinding (ter Voert e.a., 2019).

Aan te pakken factoren

1. Communicatie

Na afloop van Ouderschap Na Scheiding:

- 1.1 kunnen ouders zonder conflict met elkaar overleggen vanuit hun rol als ouders (en niet als ex-partner) en komen daarbij tot afspraken over de verzorging en opvoeding van het kind.
- 1.2 praten ouders in aanwezigheid van het kind op een rustige manier met elkaar.
- 1.3 weten ouders welke blokkades er zijn om met de andere ouder in gesprek te gaan.
- 1.4 weten ouders hoe zij minder of geen last van hun blokkades kunnen hebben zodat de communicatie met de andere ouder constructief verloopt.

2. Samenwerking:

Na afloop van Ouderschap Na Scheiding:

- 2.1 hebben ouders afspraken gemaakt over de zorg en omgang met betrekking tot het kind waarbij zij het belang van het kind centraal hebben gesteld.
- 2.2 kunnen ouders luisteren naar elkaars ideeën en wensen om vervolgens tot concrete afspraken te komen waarbij het belang van hun kind centraal staat.

3. Gebrek aan kennis over gevolgen en risico's van scheiding

Na afloop van Ouderschap Na Scheiding:

- 3.1 hebben ouders kennis van de gevolgen van een complexe scheiding voor kinderen.
- 3.2 zijn ouders gemotiveerd de negatieve gevolgen van de scheiding voor hun kind waar mogelijk te beperken.

4. Belangen en wensen van het kind:

- 4.1 weten ouders hoe hun kind het conflict tussen ouders beleeft en wat de wens van hun kind is.
- 4.2 kunnen ouders de input van hun kind gebruiken om tot overeenstemming te komen en zetten daarmee hun kind centraal.
- 4.3 geven ouders hun kind de ruimte en het gevoel dat hun kind het bij beide ouders fijn mag hebben.
- 4.4 geven ouders hun kind de gelegenheid met beide ouders contact te hebben en (positief) over beide ouders te spreken.
- 4.5 weten ouders hoe het kind het conflict beleeft
- 4.6 weten ouders welke wensen het kind heeft met betrekking tot het contact met beide ouders.
- 4.7 heeft het kind van ouders gehoord:
 - 4.7.1 dat hij/zij het bij beide ouders fijn mag hebben.
 - 4.7.2 dat hij/zij met beide ouders contact mag hebben.
 - 4.7.3 dat hij/zij over beide ouders (positief) mag spreken.
 - 4.7.4 welke afspraken gemaakt zijn (waarbij wordt aangesloten bij de leeftijds- en ontwikkelingsfase van het kind) waardoor er duidelijkheid bij het kind ontstaat over:
 - de afspraken over de verzorging en opvoeding van het kind.
 - waar het kind op welk moment verblijft.

Verantwoording

Ouderschap Na Scheiding beoogt de (sub)doelen te behalen door in te zetten op verschillende werkzame elementen per aan te pakken factor.

1. Conflicten en negatieve communicatie & 2. Samenwerking

Conflictmodel

In plaats van te gaan zoeken naar overeenkomsten, en middels overleg en compromissen problemen op te lossen (harmoniemodel) wordt juist naar tegenstellingen gekeken. Het zogenaamde conflictmodel (Mac Gillavry, 2002). Scheidende mensen voelen zich vaak door elkaar miskend, misbruikt, vals beschuldigd, in hun zelfbeeld, eigenwaarde aangetast en opzettelijk beschadigd. Dit zijn stuk voor stuk negatieve factoren die de kans op harmonie als wijze van benaderen door de bemiddelaar onmogelijk maken (Mac Gillavry, 2002). De bemiddelaar gaat daarom uit van een conflictmodel in plaats van een harmoniemodel. Scheidende mensen hebben eerder de behoefte aan dat de bemiddelaar de kloof groter maakt dan relativerend verkleint. Hoe duidelijker tegenstellingen zichtbaar worden, hoe gefundeerder partijen tot blijvende overeenkomsten kunnen komen (Mac Gillavry, 2002). De behoefte van ouders is om hun verhaal te vertellen. Door te luisteren voelen ouders zich gehoord en wordt er een werkrelatie opgebouwd. Middels de startopdrachten van *Ouderschap na Scheiding* worden ouders geactiveerd na te denken over hun strijd, de tegenstellingen, de overeenkomsten en ook waar ze verantwoording voor kunnen nemen. Het ruimte bieden aan het vertellen van ieders verhaal, geeft vervolgens ruimte voor erkenning. Deze erkenning maakt het voor ouders eenvoudiger om een wilsbesluit te nemen om te stoppen met de strijd (Prein, 2017).

Motiverende gespreksvoering

Ouders of één van beide ouders zijn bij de start van *Ouderschap Na Scheiding* regelmatig

beperkt gemotiveerd om verandering te bewerkstelligen. In aanvulling hierop wordt gezien dat ouders in verschillende mate opzien tegen het emotionele proces van bemiddeling en dat zij zich – vanwege het geëscaleerde conflict – vaak machteloos voelen (Prein, 2017). Voor het effectief verbeteren van de onderlinge communicatie, werkt deze beperkte motivatie belemmerend. De methode van motiverende gespreksvoering is hierbij behulpzaam. Miller (1983) tracht als grondlegger van deze methodiek personen in beweging te brengen om hun levenswijze te veranderen. Door het inzetten van motiverende gespreksvoering kan de bemiddelaar van Ouderschap Na Scheiding de intrinsieke motivatie van de ouder om te veranderen versterken. Een empathische houding lijkt ertoe te leiden dat cliënten zich meer betrokken voelen bij hun behandeling, vaker afspraken nakomen en hun gedrag ook meer veranderen. De technieken die worden toegepast zijn het reflectief luisteren, het omgaan met weerstand en het uitlokken van verandertaal (Bartelink, 2010). Ook het ingaan op mogelijke twijfels, gevoelens van machteloosheid en ambivalenties is belangrijk (Prein, 2017). De bemiddelaar tracht ouders te motiveren en stimuleren om zich gezamenlijk in te spannen met elkaar te communiceren. De bemiddelaar toont begrip en stelt vragen die de wijsheid en kennis van de ouders activeert. Dit zal ertoe leiden dat ouders zich meer gehoord en betrokken voelen bij het traject en daarmee meer verantwoordelijkheid nemen en hun afspraken nakomen.

Oplossingsgerichte aanpak

Binnen Ouderschap Na Scheiding ligt niet de focus op het vinden van oorzaken van de problemen, maar op het analyseren en benutten van de situaties die al (enigszins) goed gaan. Bij de oplossingsgerichte benadering staat de perceptie van ouders en het kind centraal en niet van de bemiddelaar. De bemiddelaar vertrouwt erop dat ouders zelf kunnen beslissen wat wel en niet goed voor henzelf en hun kind is en daarbij zelf de oplossingen in huis hebben (Bakker & Bannink, 2009; Cauffman, 2007). De bemiddelaar gaat uit van een ouderlijk besef van verantwoordelijk zijn bij ouders, hoezeer hun gedrag dat ook weerspreekt (van der Pas, 1999). Middels schaalvragen, complimenten zoeken naar wat goed gaat, worden aanwezige krachten versterkt in plaats van dat de aandacht ligt op probleembestrijding. Ouders worden zo bekrachtigd, aangemoedigd en de bemiddelaar motiveert het ouders door hoop uit te stralen.

Systeemgerichte aanpak

Ouderschap Na Scheiding kent een systeemgerichte aanpak. De scheiding kan gezien worden als een moeizame verandering van partners zijn naar ex-partners zijn. De systemen veranderen met daarbij de grenzen, rollen en posities. Ook de normen en waarden worden gebaseerd op een totaal andere relatie dan de voorafgaande. Geen relatie meer willen, of de ander niet (meer) willen zien is ook een vorm van relatie. Dit sluit aan bij het uitgangspunt dat ouders altijd ouders blijven van hun kind. Hun rol en daarmee positie verandert daarmee. Binnen Ouderschap Na Scheiding worden ouders geholpen met het veranderen van rol als ex-partner naar de rol van ouder. Ze worden bijvoorbeeld het gehele traject aangesproken met "vader" en "moeder". Ook het trekken van de streep helpt ouders om afscheid te nemen van elkaar als ex-partner en hun relatie verder vorm te geven als ouder. Uitleg over en het tekenen van triades geeft ouders inzicht in het wel of niet in evenwicht zijn van de relaties en geeft inzicht hoe kinderen klem kunnen zitten tussen ouders. Ouders leren te communiceren op een respectvolle manier met behulp van gespreksafspraken en komen tot nieuwe afspraken door blokkades in kaart te brengen en op te lossen. Ze spreken af hoe ze de relatie met elkaar en met hun kinderen willen vormgeven. Zo worden ouders en hun kinderen

geholpen een nieuw evenwicht te vinden, nieuwe grenzen te trekken en wordt geholpen nieuwe subsystemen te formeren (Mac Gillavry 2002).

Mediation

In de afgelopen jaren wordt het meer vanuit de maatschappij gestimuleerd scheidingsconflicten op te lossen door mediation en minder middels inzet van advocaten (de zogenaamde twee-advocatenprocedure). Voordelen van mediation zijn bijvoorbeeld dat er sprake is van directe communicatie (Hoefnagels, 2007, Mac Gillavry, 2002), het dejuridiseren bevordert (Mac Gillavry, 2002) en het beter is voor kinderen (Hoefnagels, 2007). Mediation richt zich op het herinrichten van het ouderschap en heeft steeds oog voor het welzijn van de kinderen (Mac Gillavry 2002). Een nadeel van mediation dat kan worden genoemd is dat ouders zich kwetsbaar op moeten stellen en dat in geval van mislukking dit moeilijk is terug te draaien (Mac Gillavry 2002). Wanneer mediation succesvol is, blijken ouders tevreden over de procedure van bemiddeling en de resultaten van bemiddeling zijn ook duurzaam (Chin-A-Fat (2004).

Mediationstechnieken spelen een grote rol in het oplossen van problemen en het bereiken van gemeenschappelijk geaccepteerde oplossingen (Lebow & Newcomb Rekart, 2006). Bij aanvang van Ouderschap Na Scheiding verkeren ouders in de oorlogsfase zoals de escalatieladder van Glasl laat zien (Glasl, 2013). Het is van groot belang dat de bemiddelaar geen onderdeel van de strijd wordt en de focus op het belang van het kind houdt of brengt. Het is echter niet altijd mogelijk neutraal te blijven volgens Mac Gillavry (2002), want er zou dan sprake zijn van gevoelloosheid. Het is dan ook beter te spreken van meerzijdige partijdigheid. De bemiddelaar heeft de taak om de gelijkwaardigheid tussen de partijen te bewaken en zijn eigen gevoelens doorlopend moet analyseren op herkomst en op vooroordelen. In de ondersteuning aan de bemiddelaars is dit steeds een terugkerend aandachtspunt. Net als bij mediation kenmerkt Ouderschap Na Scheiding zich door vertrouwelijkheid, vrijwilligheid en eigen inzet van partijen (Ban, 2008). De scheiding wordt gezien als een emotioneel en niet als een juridisch probleem. Door met ouders de emoties te bespreken, te erkennen, gedrag en gevoel te heretiketteren, ontstaat er ruimte bij ouders om te kijken naar oplossingen voor de problemen die zijn ontstaan.

Narratieve mediation

Een conflict wordt binnen de narratieve mediation beschouwd als een botsing van twee verschillende constructies van de werkelijkheid (Bos, 2017). Vanuit de narratieve benadering wordt het gegeven dat er geen objectieve werkelijkheid bestaat en dat men in de onderlinge communicatie steeds werkelijkheden creëert of construeert, benut als een kans. Wanneer er een conflict is, zijn de verhalen van partijen per definitie verschillend. Het conflict kan beschouwd worden als een strijd tussen die verschillende verhalen: welk verhaal heeft het meeste bestaansrecht en wie heeft er dus gelijk. Tegelijkertijd zitten er in beider conflictverhalen een aantal gemeenschappelijke kenmerken. In gesprekken met ouders wordt getracht ruimte te scheppen voor dit andere verhaal. De interventies van de bemiddelaar van Ouderschap Na Scheiding zijn erop gericht de macht van het dominante conflictverhaal te verkleinen en het andere verhaal, het alternatieve verhaal, te laten groeien. Op het moment dat het alternatieve verhaal niet langer wordt weggedrukt door het dominante conflictverhaal, maar zelf dominant is geworden, is het doel van de mediation bereikt (Bos, 2017). Door het conflict of het probleem buiten de ouders te plaatsen is het voor hen eenvoudiger samen

iets te ondernemen om de invloed die het conflict op hen heeft, te verminderen (Bos, 2017).

Caucusstrategie

Als de communicatie in een gezamenlijke sessie niet meer goed verloopt, de kwesties te complex blijken, de emoties te hoog zijn opgelopen om in een gezamenlijk gesprek te bespreken, of de voortgang stagneert of raakt in een impasse, kan de bemiddelaar of ouders zelf voorstellen om individuele gesprekken (zonder de andere ouder) te voeren. In de theorie van de mediation wordt dit aangeduid als caucus. Een gesprek onder vier ogen kan als adempauze of uitlaatklep fungeren voor de – te hoog opgelopen – emoties waarbij de ouder kan afreageren zonder dat dit de andere ouder schade toebrengt en het conflict hierdoor kan escaleren. Doordat de andere ouder afwezig is, kan hij minder fungeren als stimulus van agressie of angst en kan ook minder makkelijk de schuld bij hem worden gelegd. De ouder voelt zich veelal vrijer om met nieuwe ideeën te komen omdat men niet het risico loopt zijn gezicht te verliezen tegenover de ander. Voordelen van individuele gesprekken zijn dat doordat de andere ouder niet aanwezig is, de bemiddelaar minder bang hoeft te zijn om als partijdig te worden beschouwd. Er is hierdoor meer ruimte om mee te denken met de aanwezige ouder, als klankbord te fungeren of zelfs advies te geven. Daarnaast ontstaat er ook ruimte om de ouder te corrigeren of te confronteren en het standpunt van de andere ouder te verwoorden, toe te lichten of te bepleiten (Brenninkmeijer e.a., 2017).

Het voornoemde sluit aan bij Ouderschap Na Scheiding waarbij de bemiddelaar start met een individueel intakegesprek met beide ouders. Daarnaast wordt het caucusgesprek bij Ouderschap Na Scheiding ingezet op het moment dat de gezamenlijke gesprekken stagneren of al tijdens de start het voeren van gezamenlijke gesprekken niet mogelijk worden geacht.

3. Kennis over gevolgen en risico's scheiding.

Psycho-educatie speelt een belangrijke rol in de behandeling van gezinnen die in echtscheidingssituaties verkeren waarin in hoge mate sprake is van conflicten (Lebow & Newcomb Rekart, 2006). Het draagt bij aan het begrijpen van de processen die de scheiding met zich meebrengt, o.a. ter voorkoming van escalaties. Daarnaast kan door middel van psycho-educatie de aandacht gevestigd worden op datgene wat in het belang van het kind is (Lebow & Newcomb Rekart, 2006). Ook is het van belang te kijken naar de verschillen per leeftijdsfase. De reactie op een scheiding verschilt per leeftijdsfase. Het is van belang ouders uit te leggen wat normale ontwikkelingstaken zijn zodat ze normaal gedrag, passend bij de leeftijd, niet toeschrijven aan de scheiding (van der Valk e.a., 2020).

4. Het belang van voldoende oog voor de belangen en wensen van het kind

Door het welzijn van de kinderen centraal te stellen in de gesprekken met ouders en kinderen te betrekken bij het hulpverleningsproces, wordt de positie van kinderen verstevigd in het scheidingsproces. Het zorgt ervoor dat kinderen zich gerespecteerd en gezien voelen, terwijl ouders keuzes moeten maken (Ballard, Rudd, Applegate, en Holtzworth-Munroe, 2014). Chin-A-Fat (2004) geeft aan dat bij de echtscheiding betrokken minderjarige kinderen de gelegenheid moeten krijgen actief betrokken te worden bij de bemiddeling indien ze hier prijs op stellen. Er zijn verschillende ontwikkelingen waaruit de conclusie kan worden getrokken dat kinderen een steeds grotere rol vervullen in het bemiddelingsproces. Zo mag op grond van internationale en nationale wetgeving worden aangenomen dat kinderen het recht hebben om bij de

scheidingsprocedure betrokken te worden (Chin-A-Fat, 2004). Tevens krijgt het horen van kinderen meer de aandacht door de uitkomsten van experimenten scheidings- en omgangsbemiddeling (Chin-A-Fat & Steketee, 2001). Hieruit blijkt dat een groot aantal kinderen hun mening had willen geven over regelingen welke hen betroffen. Meepraten over de scheiding lijkt samen te hangen met meer tevredenheid (Van der Valk & Spruijt, 2013).

Wel wordt gezien dat bij ernstige conflicten kinderen terughoudend kunnen zijn omdat ze bang zijn dat de toestand nog veel erger wordt (Strauss, 1999). Toch wordt geprobeerd binnen Ouderschap Na Scheiding kinderen woorden te laten geven aan hun pijn en verdriet. Ook het niet praten of niet vrijuit praten, of het vermoeden dat een kind het verhaal van de ouder vertelt, en niet zijn eigen verhaal, is informatie die zinvol is voor het vervolg van een traject.

Soms lukt het door persoonlijke problematiek van een ouder, zoals psychiatrische-, verslavingsproblematiek of trauma's dat het nog niet lukt om aan eerder genoemde doelen (zie paragraaf 1.2) te werken. Een ouder kan bijvoorbeeld onvoldoende reflecteren op zijn eigen handelen en/of is niet in staat zijn emoties te beheersen. Dan wordt de ouder geadviseerd eerst een ander traject te volgen, zoals hulp voor trauma (bijvoorbeeld EMDR), hulp bij verslavingsproblematiek of psychiatrische problematiek. Dit kan een advies zijn alvorens het traject *Ouderschap Na Scheiding* start, maar het kan ook gedurende het traject meer duidelijk worden dat belemmerende factoren zorgen dat het traject niet succesvol is. Dan kan het traject worden stop gezet om eventueel later weer te worden hervat.

Ook indien er sprake is van een onveilige situatie voor een oudere en of de kinderen kan het noodzakelijk zijn eerst of daarnaast andere hulp in te schakelen. In die situaties wordt er contact gelegd met een casemanager (van een gemeentelijk team) of een gezinsvoogd als die is betrokken. Middels bijvoorbeeld een Signs Of Safety bijeenkomst met betrokkenen rondom een gezin kunnen dan de risico's en de krachten in kaart worden gebracht en kan er gezamenlijk een plan worden opgesteld. Een bemiddelaar kan indien wenselijk aanwezig zijn bij een dergelijke bijeenkomst om informatie te geven en te adviseren over vervolgstappen.

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

Inleiding

Proceसेvaluatie is een continue onderdeel van Ouderschap Na Scheiding. Met behulp van de Exitvragenlijst ONS wordt de clienttevredenheid gemeten en met behulp van de Inhoudelijke Checklist wordt gekeken of de aanpak wordt uitgevoerd volgens plan. Deze resultaten hebben in de afgelopen 3 jaar tot de volgende aanpassingen in aanpak geleid:

- Toevoegen van startopdrachten bij start van het traject;
- Er wordt in het begin in plaats van één, twee individuele gesprekken gevoerd;
- Er is een werkboek voor ouders ontwikkeld;
- Daar waar nodig kan tijdens het een traject een extra individueel gesprek worden gevoerd.
- Proces rondom klachten verduidelijkt en aangepast

Actueel bereik

Op dit moment wordt ONS bij 14 organisaties uitgevoerd: Accare, Anacare, Avant Sanara, Carsa opvoeden enzo, Entrea, Enver, 's Heerenloo, Jeugdhulp Friesland, Personal care for you, Protalent, Rubicon, Timon, Yorneo. De inschatting is dat er ongeveer 400 tot 450 trajecten per jaar worden uitgevoerd.

Studie Cliënttevredenheid

- a) Cliënttevredenheid Ouderschap Na Scheiding; Exitvragenlijst Ouderschap Na Scheiding, Van Aggelen, Mellema, 2018. Interne publicatie Elker, Groningen
- b) Om te meten of ouders tevreden zijn over het bereikte resultaat en de bejegening bij einde van het traject, wordt ouders gevraagd om de Exitvragenlijst ONS in te vullen. Deze vragenlijst is in basis de Exitvragenlijst Jeugdhulp (Jeugdzorg Nederland, Stichting Alexander & Praktikon, 2018), aangevuld met een aantal stellingen die specifiek betrekking hebben op ONS. Er zijn in de periode oktober 2019 – maart 2022 107 vragenlijsten ingevuld door vaders en moeders.
- c) Het gemiddelde rapportcijfer dat zij geven is een 5,4 (range van 1 tot 10; N = 103).

In vergelijking met de uitkomsten bij andere programma's waar landelijk vaak een gemiddeld rapportcijfer tussen de 7,5 en 8,5 gevonden wordt, zien we dat het cijfer voor ONS aanzienlijk lager ligt. Een verklaring voor dit cijfer kan liggen in de aard van het programma, waarbij het gaat om complexe scheidingssituaties waarin de focus ligt op het regelmatig en onbelast contact hebben met het kind. En op begrip voor de andere ouder. In sommige echtscheidingssituaties is dit zo complex dat het onvoldoende lukt (volgens in ieder geval één van de ouders) om dit tot stand te brengen.

Ook de verwachtingen zouden een rol kunnen spelen in het lage cijfer. De hoop dat door het traject de andere ouder verandert of dat de andere ouder bijvoorbeeld excuses maakt en soms zelfs de hoop dat een scheiding wordt teruggedraaid. Een tweede onjuiste verwachting kan zijn dat ouders in een traject op zoek zijn naar waarheidsvinding. De ene ouder heeft bijvoorbeeld vragen over hoe de andere ouder de zorg en opvoeding van het kind na de scheiding vormgeeft en heeft daar bovendien twijfels over. Deze twijfels kunnen variëren van onduidelijkheid tot aan vermoedens van onveiligheid bij de andere ouder. De onderlinge strijd kan ertoe leiden dat de ouder vervuld is met het idee dat het bij de andere ouder niet goed gaat. De ouder voelt zich genoodzaakt de situatie, in

uiterste situaties de misstanden, aan het licht te brengen bij de hulpverlening. Wanneer dan tijdens het intakegesprek of gaandeweg het traject helder wordt dat waarheidsvinding geen doel van het traject is, kan dit leiden tot frustratie, boosheid en wanhoop. Dit vergroot de kans dat ouders *Ouderschap Na Scheiding* vervolgens met een onvoldoende beoordelen.² Ons inziens zijn verlies, rouw en te hoge of onjuiste verwachtingen factoren welke van invloed zijn op het cijfer dat ouders geven.

We zien ook dat 53 mensen een zes of hoger hebben gegeven (ruim de helft). Een aantal andere conclusies zijn:

- 72% van de ouders vinden dat de hulpverleners hun werk goed deden.
- 73 % van de ouders zegt dat ze weten wat hun kind nodig heeft na de scheiding.
- Meer dan de helft (53%) van de ouders vindt dat de bemiddeling goed is verlopen.
- 67% van de ouders geeft aan geen of minder vertrouwen te hebben in de toekomst.
- Het merendeel (55%) heeft voldoende aan de bemiddeling gehad om zelf verder te gaan.
- Uit de opmerkingen maken we op dat ouders niet altijd de juiste verwachtingen hebben bij het traject. Zo is er bijvoorbeeld teleurstelling omdat de bemiddelaar geen besluiten neemt over bijvoorbeeld de omgang. Ook hadden ze verwacht dat de bemiddelaar meer sturend zou zijn om de andere ouder te begrenzen of aan te spreken.

Ondanks de lagere cijfers waarmee ouders het traject beoordelen, zien we dat ouders tijdens het traject meer inzicht krijgen. Meer inzicht in wat de kinderen nodig hebben, maar ook meer inzicht in hun eigen handelen. Dat ze leren dat ze zelf verantwoordelijk kunnen en moeten zijn. De vaardigheden die ouders leren, de inzichten die hebben soms ook tijd nodig. Ouders zijn soms nog wantrouwend en hebben nog tijd nodig om te zien hoe het verder gaat.

Naar aanleiding van de uitkomsten van de Exitvragenlijsten is er aandacht besteed aan de klachtenprocedure. Zo wordt er bijvoorbeeld eerder dan voorheen een tweede bemiddelaar toegevoegd tijdens het traject als één van beide ouders ontevreden is. Als er bijvoorbeeld een klacht wordt ingediend wordt er direct een "maatje" gekoppeld aan de bemiddelaar. Dit maatje ondersteunt de bemiddelaar gedurende de klachtenprocedure.

Een andere aanpassing is dat in het startgesprek er nadrukkelijker gesproken wordt over de verwachtingen vanuit ouders en de bemiddelaar. Zo probeert de bemiddelaar te voorkomen dat ouders bijvoorbeeld verwachten dat de bemiddelaar beslissingen neemt over de omgang of over ander zaken.

Studie Behandelintegriteit

- a) Behandelintegriteit *Ouderschap na Scheiding*; Inhoudelijke checklist. (Van Aggelen en Mellema, 2022).
- b) De Inhoudelijke Checklist is een vragenlijst voor bemiddelaars van *Ouderschap Na Scheiding* (Van Aggelen en Mellema, 2018) die medewerkers helpt een oordeel te

² Het is van belang op te merken dat wanneer er vermoedens zijn van onveiligheid bij een van de ouders, de betrokken bemiddelaar de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/meldcode) in gang zet en ouders adviseert welke stappen zij zelf kunnen zetten.

geven over de mate waarin de werkzame bestanddelen van ONS geïntegreerd zijn in de methodiek en in hun professioneel handelen. Eén keer per jaar wordt er een evaluatie uitgevoerd met de bemiddelaars om te kijken of de methodiek uitgevoerd wordt zoals bedoeld. De Inhoudelijke Checklist is in 2020 door 9 bemiddelaars ingevuld en in 2022 door 7 bemiddelaars.

- c) Uit de resultaten blijkt dat de meeste bemiddelaars aangeven de werkzame bestanddelen van ONS meestal of vaak in hun professioneel handelen geïntegreerd te hebben.

De uitkomsten van deze vragenlijsten en de uitkomsten van Exit Ons vragenlijst worden besproken op een zogenaamde methodiekbijeenkomst (1 x per jaar) met het team. Recent is er tijdens een teamdag aandacht besteed aan de uitkomsten en zijn een aantal onderdelen eruit gelicht om te bespreken (startopdrachten, eigen verhaal en blokkades). De resultaten hebben geleid tot aanpassingen in het methodiekboek, zoals het toevoegen van startopdrachten, meerdere individuele gesprekken met ouders voeren om zo de bereidheid voor deelname en inzet tot verandering te vergroten en er is een werkboek voor ouders ontwikkeld.

Studie Uitval bij Ouderschap Na Scheiding

- a) Redenen voor Uitval bij het Ouderschap Na Scheiding Traject: Een onderzoek naar de redenen voor uitval bij het Ouderschap Na Scheiding traject volgens de bemiddelaars en een dossieranalyse. Omvlee, E. (2021) Masterthesis Orthopedagogiek, RUG.
- b) Door het afnemen van een vragenlijst bij zeven ONS-bemiddelaars en een dossieranalyse van 47 afgesloten dossiers, is gefocust op de samenhang tussen kind-, ouder- en trajectkenmerken en uitval. Middels Chi-kwadraat toetsen en enkelvoudige logistische regressieanalyses is onderzocht op welke kenmerken deelnemers die uitvallen significant verschillen van deelnemers die het ONS-traject afmaken.
- c) Uit de vragenlijst blijkt dat de bemiddelaars de trajectkenmerken afzeggingen, de soort verwijzer en de timing van het traject het meest in verband brengen met uitval. Met de ouderkenmerken middelenmisbruik en emotioneel/psychische problematiek zien de bemiddelaars de meeste samenhang met uitval. Voor de kindkenmerken geldt dat de bemiddelaars deze minimaal in verband brengen met uitval. Uit de dossieranalyse blijkt dat de kenmerken sociaaleconomische status, sociaal netwerk en afzeggingen significant samenhangen met trajectuitval. Met deze variabelen is een kruistabel opgesteld. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de groep die 25% of meer van de afspraken afzegt in combinatie met zowel problemen met sociaaleconomische status als met sociaal netwerk het vaakst uitvalt.

De uitkomsten hebben ertoe geleid dat we beter navragen bij start van het traject wat de financiële omstandigheden zijn, hoe het netwerk eruit ziet. Zo kan de bemiddelaar meedenken met eventuele praktische problemen die zich voordoen om op een afspraak te komen. Ook kan een extra herinnering voor een afspraak helpend zijn.

Het heeft er ook toe geleid dat we hebben besloten om te blijven werken op meerdere locaties in de provincie om zo de afstand tot de locatie waar het traject geboden wordt zo klein mogelijk te houden.

De uitkomsten uit thesis onderzoeken in de jaren 2008 tot 2015 naar praktijkervaringen bij Ouderschap Na Scheiding zijn:

- Verder professionaliseren van medewerkers kan de implementatie bevorderen (Bakker, 2008, N=7); Het onderzoek is een kwalitatieve casestudy, dat inzichten wil verkrijgen in de ervaringen en beleving van de medewerkers door middel van interviews, aangevuld met informatie uit observaties en informele gesprekken.

- De tevredenheid van ouders is gegroeid van 5,6 gemeten in 2010 naar 7,2 in 2013 (Oosterhuis, 2012, N= 34; Atema 2013, N= 58)
- Over het algemeen zijn de ervaringen van ouders met Ouderschap Na Scheiding positief. De meeste ouders zijn tevreden over de kwaliteit van de medewerker en het traject. Alle ouders zijn positief over het Omgangscentrum en ouders hebben behoefte aan nazorg (Atema, 2013, N=7; Kortenschijl 2014, N=115);
- Een meerderheid van ouders is positief over het zogenoemde spuigesprek (Atema, 2013, N=58). Uit onderzoek naar het effect van het spuigesprek blijkt dat het spuigesprek zorgt voor een positieve bijdrage als het gaat om ruimte te bieden voor het uiten van veel en negatieve gevoelens. Ouders ervaren soms een gesprek als negatief, maar het spuigesprek zorgt niet voor meer boosheid en leidt niet tot meer conflicten (Smeding, 2013, N=16); (Inmiddels is sinds 2015 de term 'spuigesprek' vervangen door 'eigenverhaal-gesprek'.)

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

Onderzoek SCRES

Op het moment van beschrijven in dit DEJ Werkblad loopt een onderzoek naar de uitkomsten van hulp geboden met de methodiek Ouderschap Na Scheiding. Dit onderzoek is onderdeel van een breder onderzoek dat bestaat uit vier delen. 1. Ontwikkelen van een instrument voor screening en evaluatie bij scheidingshulp (SCRES). 2. Valideren van dit instrument. 3. Veranderonderzoek naar hulp geboden met de in de DEJ opgenomen methodieken Ouderschap Blijft en Ouderschap Na Scheiding. 4. Proceसेvaluatie (gericht op uitvoering van de kernelementen van de methodiek) gekoppeld aan het veranderonderzoek.

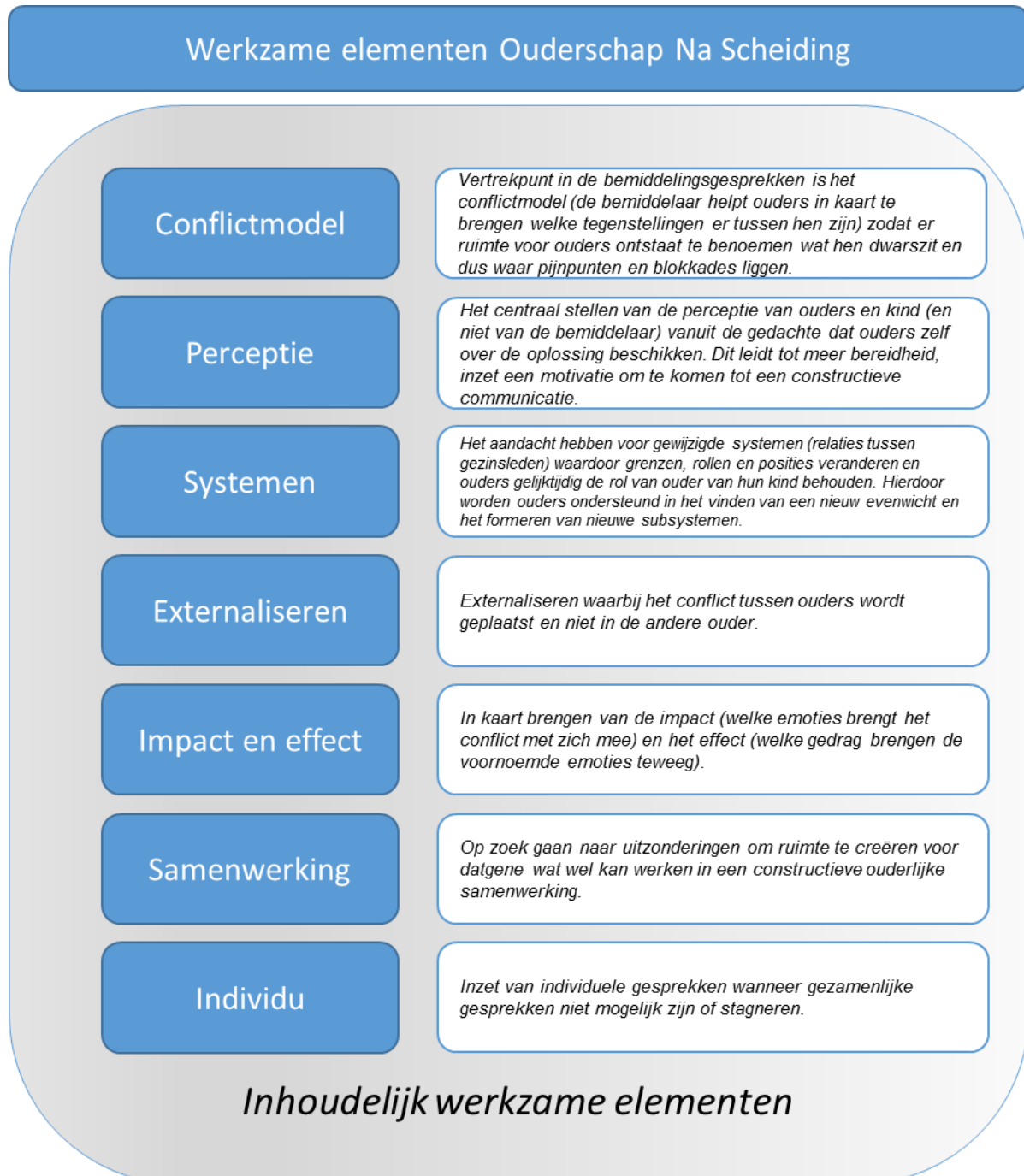
Deel 3. van het onderzoek is ten tijde van dit beschrijven gestart. Er zijn nog geen resultaten beschikbaar over deel 3. en 4. Het doel is om deze resultaten mee te nemen in een volgende herbeoordeling.

In deel 3. van het onderzoek wordt middels voor- en nametingen met de SCRES veranderonderzoek gedaan naar hulp geboden in twee experimentele condities met de in de DEJ opgenomen methodieken Ouderschap Blijft en Ouderschap Na Scheiding. De uitkomsten geven zicht op de mate van probleemafname en op de bijdrage van (specifieke kernelementen van) de interventies aan het welbevinden en de emotionele veiligheid van kinderen in conflictscheidingen.

Het onderzoek vindt plaats onder financiering van ZonMw, Pro Juventute en Vereniging Ouderschap Blijft, met in natura cofinanciering uit praktijkinstellingen Altra/iHUB, Elker, Jeugdformaat en Sterk Huis. Aan het totale onderzoek is medewerking toegezegd door meer dan 20 praktijkinstellingen in Nederland die hulp bieden met de methodieken Ouderschap Blijft en/of Ouderschap Na Scheiding. Het dagelijks onderzoek vindt plaats door onderzoekers van Universiteit Utrecht, Sterk Huis en Altra/iHUB. De onderzoeksresultaten zullen medio 2023 bekend worden.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Hieronder volgt een puntsgewijs overzicht van de belangrijkste werkzame elementen van Ouderschap Na Scheiding waarbij er een verdeling wordt gemaakt van inhoudelijke elementen en praktische elementen.

Werkzame elementen Ouderschap Na Scheiding

Schriftelijk

Gebruik van schriftelijk materiaal zoals een huiswerkopdracht en een werkboek voor ouders.

Locatie

Uitvoering van de interventie op locatie van de uitvoerende organisatie zodat er sprake is van een neutrale gesprekslocatie.

Interventie

Gestructureerde opbouw van de interventie die richting en houvast biedt voor zowel ouders als bemiddelaar.

Materiaal

Specifiek materiaal ten behoeve van psycho-educatie richting ouders. Waaronder: de escalatieladder, de verwerkingskromme en gespreksafspraken op posters en platen in de gespreksruimten.

Maatregelen

Mogelijkheid voor het nemen van maatregelen om de veiligheid voor de deelnemers aan het gesprek te waarborgen.

Praktisch werkzame elementen

6. Aangehaalde literatuur

- Aggelen, M.H. & Mellema, D. (2018). *Inhoudelijke checklist Ouderschap na Scheiding*. Groningen: interne publicatie.
- Amato, P.R. (2006). *Children and divorce: What we know and what we need to know*. Paper presented at the International Conference on Children and Divorce, 24-27 July 2006, University of East Anglia, Norwich, UK.
- Amato, P. R. (2010). Research on Divorce: Continuing trends and New Developments. *Journal of Marriage and Family*, 72, 650-666.
- Amato, P.R., & Cheadle, J. (2005). The long reach for divorce; Divorce and child wellbeing across three generations. *Journal of Marriage and Family* 62 (4), 1269-1287.
- Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: a meta-analysis. *Psychological bulletin*, 110(1), 26.
- Anthonijsz, I., Spruijt, E., & Zwikker, N. (2015). Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming.
- Antokolskaia, M. V., Jeppesen de Boer, C. G., Ruitenbergh, G. C. A. M., Schrama, W. M., Valk, I. E. van der, & Vrolijk, P. (2019). *Naleving van contact-/omgangsafspraken na scheiding: een rechtsvergelijkend en sociaalwetenschappelijk perspectief*. WODC.
- Atema, I.M. (2013). *Ouderschap Na Scheiding. Een onderzoek naar de tevredenheid van ouders over het traject Ouderschap Na Scheiding met als doel een advies aan de organisatie over hoe de resultaten van het onderzoek kunnen worden gebruikt voor het aanscherpen en aanpassen van de methodiek*. Groningen: Hanzehogeschool. Afstudeeropdracht.
- Bakker, L. (2008). *Kinderen weer kind laten zijn. Een onderzoek naar optimalisering van de implementatie van de module 'Begeleiding in de omgangsregeling' binnen de jeugdzorg*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen. Masterthesis.
- Bakker, J.M. & Bannink, F.P. (2008). Oplossingsgerichte therapie in de psychiatrische praktijk. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 50, 55-59.
- Ballard, R. H., Holtzworth-Munroe, A., Applegate, A. G., & Beck, C. J. (2011). Detecting intimate partner violence in family and divorce mediation: A randomized trial of intimate partner violence screening. *Psychology, Public Policy, and Law*, 17(2), 241.
- Ballard, R. H., Rudd, B. N., Applegate, A. G., & Holtzworth-Munroe, A. (2014). Hearing the voice of the child in divorce. *Psychology, law, and the wellbeing of children*, 121.
- Ban, W.G. van de (2008). *Mediation & mediationvaardigheden. Oplossingsgericht werken bij conflicten met burgers en bedrijven*. Den Haag: VNG.
- Bartelink, C. (2010). *Motiverende gespreksvoering*. Utrecht: NJI.
- Bernet, W., Wamboldt, M. Z., & Narrow, W. E. (2016). Child affected by parental relationship distress. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 55(7), 571-579.
- Bos, C. (2017). Narratieve mediation. In Brenninkmeijer, A.F.M., Bonenkamp, H.J., Oyen, K. van & Prein (2017). *Handboek Mediation pagina 298-310*. Den Haag: SDU.
- Carr, A. (2009). *What works with children, adolescents, and adults? A review of research on the effectiveness of psychotherapy*. East Sussex/New York: Routledge.

- Cauffman, L. (2007). *Oplossingsgericht management en coaching*. Amsterdam: Boom.
- CBS (2012): *Echtscheiding; leeftijdsverschil, kinderen, geboorteland, huwelijksduur*. Geraadpleegd op 19 maart 2012 via <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=60ned&LA=nl>
- Chin-A-Fat, B.E.S. (2004). *Scheiden: (ter)echter zonder rechter? Een onderzoek naar de meerwaarde van scheidingsbemiddeling*. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam. Den Haag: SDU.
- Chin-A-Fat, B.E.S & Steketee, M. (2001) *Bemiddeling in uitvoering. Evaluatie experimenten scheidings- en omgangsbemiddeling*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Cohen, O., & Levite, Z. (2012). High-conflict divorced couples: combining systemic and psychodynamic perspectives. *Journal of Family Therapy*, 34(4), 387-402.
- Cottyn, L. (2008). *Machteloosheid bij conflictueus ouderschap na scheiding*. Paper gepresenteerd op de NVRG 25-jarig jubileum conferentie, Interactie-Academie, Antwerpen, 18 september 2008.
- Cottyn, L. (2021). *Complexe scheiding, uit de maalstroom van conflict*. Antwerpen: Interactie Academie.
- Daele, van, M. (2005). *De vele gezichten van het belang van het kind*. Tijdschrift voor Familiotherapie, 11 (3), 1-11.
- Delfos, M.F. (2014). *Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar*. Amsterdam: SWP.
- Dreman, S. (2008). The influence of divorce on children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 32 (3-4), 41-71.
- Dykstra, P.A. (2000). Diversiteit in gezinsvormen en levenskansen van kinderen op langere termijn. *Bevolking en Gezin*, 29(2), 109-140.
- Gardner, R.A. (2002). Parental Alienation Syndrome vs. Parental Alienation: Which Diagnosis Should Evaluators Use in Child-Custody Disputes? *The American Journal of Family Therapy*, 30, 93-115.
- Glasl, F. (2013). *Help ! Conflicten. Heb ik een conflict of heeft het conflict met mij?* Zeist: Christoffor
- Goorden, O., Janssen, B., & Pannekeet, M. (2019). Screening & evaluatie van hulpverlening bij complexe scheidingen: een nieuw instrument voor praktijk en wetenschap. *Echt Scheiden*, 66-67.
- Graaf de, P.M. & Fokkema, T. (2007). Contacts between divorced and non-divorced parents and their adult children in the Netherlands; An investment perspective. *European Sociological Review*, 23, 263-277.
- Groenhuijsen, L. (2009). Complexe scheiding. *Tijdschrift Kindermishandeling*, 2(3), 20-23.
- Gutterswijk, R. V., Van der Hoek, M. E., Scholte, E. M., & Kuiper, C. H. Z. (2017). Scoping review naar indicatoren die conflictueuze scheidingen onderscheiden van "normaal verlopende scheidingen. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 56, 459-479.
- Haar, A. van der, R. Lievers, M. Grijze. (2021). *Werkboek Ouderschap Na Scheiding*. Groningen; interne publicatie.
- Heiner, J., & Bartels, A.A.J. (1989). Jeugdstrafrecht en het belang van kind: Het belang van het kind nader omschreven. *Tijdschrift voor Familie & Jeugdrecht*, 11(3), 59-67.
- Hendriks, J.A.M. (2012). Passende contactregelingen? Maatwerk! *Tijdschrift relatierecht en praktijk*, 6, 255-258.
- Hetherington, E. M., & Jodl, K. M. (1994). Stepfamilies as settings for child development. *Stepfamilies: Who benefits? Who does not*, 55-79.

- Hidding, J. (2012). *Ouderschap Na Scheiding. Ontwikkelingsonderzoek naar de interventie Ouderschap Na Scheiding*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen. Masterthesis.
- Hidding, J. , Haar, A, van der, & Mellema, D. (2015). *Methodiekhandleiding Ouderschap Na Scheiding*.
- Hoefnagels, G. P. (2007). *Handboek scheidingsbemiddeling: een methode van recht en psychologie*. Deventer: Kluwer. Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind (1989). Artikel 9, lid 3.
- Huurre, T., Junkkari, H., & Aro, H. (2006). Long-term Psychosocial effects of parental divorce. A follow-up study from adolescence to adulthood. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256, 256- 263
- Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind (1989). Artikel 9, lid 3.
- Johnston, J. R. (1994). High-conflict divorce. *The future of children*, 165-182.
- Kalverboer, M. & Zijlstra E. (2006). *Het belang van het kind in het Nederlandse recht. Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief*. Amsterdam: SWP.
- Kelly, J.B. (2006). Children's living arrangements following separation and divorce: Insights from empirical and clinical research. *Family Process*, 46, 53-52.
- Kelly, J.B., & Emery, R.E. (2003). Children's Adjustment Following Divorce: Risk and Resilience. *Family Relations*, 52 (4), 352-362.
- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(8), 963-973.
- Kinderombudsman, de (2014). *Vechtende ouders, het kind in de knel. Adviesrapport over het verbeteren van de positie van kinderen in complexe scheidingen*.
- Kok, S. en A. Jonjic. (2016). *Leven zonder je kind. Een behoefteonderzoek naar de begeleiding van ouders zonder omgang*. Hanzehogeschool: Afstudeeronderzoek.
- Korevaar, K. (2013). Van hulpverlener tot advocaat; deontologische vragen in echtscheidingssituaties. *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 43 (2), 96-108.
- Kortenschijs, B. (2014). *Tevredenheidsonderzoek Ouderschap na Scheiding. Onderzoek naar de tevredenheid van ouders die in 2013 Ouderschap na Scheiding hebben afgesloten*; Hanzehogeschool Groningen. Stageopdracht.
- Kubler-Ross, E. & Kessler, D. (2014). *Over rouw. De zin van de vijf stadia van rouwverwerking*. Ambo Anthos.
- Lamb, M.E. (2018). Does shared parenting by separated parents affect the adjustment of young children? *Journal of Child Custody*, 15, 16-25.
- Langenbrunner, M. R., Cox, M. E., & Cherry, D. (2013). Psychometrics of LOCA: Level of conflict assessment of divorcing or separating couples. *Journal of Divorce & Remarriage*, 54(6), 439-457.
- Lebow, J., Newcomb Rekart, K. (2006). Integrative family therapy for high-conflict divorce with disputes over child custody and visitation. *Family Process*, 46, 79-91.
- Leon, K. (2003). Risk and Protective Factors in Young Children's Adjustment to Parental Divorce: A Review of the Research. *Family Relations*, 52 (3), 258-270.
- Lewis, T.F. & Osborn, C.J. (2004). Solution-focused counseling and motivational interviewing: a consideration of confluence. *Journal of Counseling and Development*, 82, 38 - 48.
- Mac Gillavry, D.H.D. (2002). *Scheidingsbemiddeling. Over techniek, strategie en attitude*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Matijssen, J. (2010). *Advies aan Elker. Een onderzoek naar specifieke hulpmethoden voor scheidingskinderen*. Leeuwarden: NHL Hogeschool. Afstudeeropdracht.

- Mellema, D. (2022) *Procesevaluatie Ouderschap Na Scheiding*. Groningen: interne publicatie
- Miller, W.R. (1983). Motivational interviewing with problem drinkers. *Behavioral Psychotherapy*, 11, 147-172.
- Miller, W.R. & Rollnick, S. (2002). *Motivational interviewing: preparing people to change*. New York/London: The Guilford Press.
- Neale, B. (2002). *Dialogues with children. Children, divorce and citizenship*. *Childhood*, 9 (4), 455-475.
- Nielsen, L. (2017). Re-examining the Research on Parental Conflict, Co-parenting, and Custody Arrangements. *Psychology, Public Policy, and Law*, 23, 211-231
- Omvlee, E. (2021). *Uitval bij ouderschap na scheiding*; Rijkuniversiteit Groningen; Masterthesis.
- Oosterhuis, M. (2012). *Onderzoek: Ouderschap Na Scheiding. Minor Specifieke opvoedingssituaties*. HBO afstudeerproject.
- Pas, A. (1994). 'Hierarchie' en 'besef van verantwoordelijk-zijn'; een verslag van een theoretische zoektocht naar het wezen van ouderschap. In Pas van der (red.). *Ouderbegeleiding tussen ergernis en bekommernis, artikelen-recensies-lezingen 198-1998* (pp 41-65). Houten; Bohn Stafleu van Loghum.
- Peer van, C., & Bastaits, K., & Mortelamns, D. (2012). *De invloed van ouderlijk conflict op de levenstevredenheid van kinderen*. Studiedienst van de Vlaamse regering.
- Pont, S. (2005). *Er zit systeem in...!: de introductie van een systeemtheoretisch model voor de jeugdhulpverlening*. Pont, Compagnon in Communicatie.
- Pokman, V., Rossi, F. S., Holtzworth-Munroe, A., Applegate, A. G., Beck, C. J., & D'Onofrio, B. M. (2014). Mediator's Assessment of Safety Issues and Concerns (MASIC) reliability and validity of a new intimate partner violence screen. *Assessment*, 21(5), 529-542.
- Prein, H. (2010). *Mediation in praktijk. Beroepsvaardigheden en interventietechnieken*. Amsterdam- Boom.
- Prein, H. (2017). *Transformatieve mediation in Handboek Mediation*. Brenninkmeijer, A.F.M., Bonenkamp, H.J., Oyen, K. van & Prein (2017). Den Haag: SDU.
- Programaministerie voor Jeugd en Gezin (2009). *Uit elkaarEn de kinderen dan?* Brochure. www.rijksoverheid.nl
- Quick, E. K., & Gizzo, D. P. (2007). The "doing what works" group: A quantitative and qualitative analysis of solutionfocused group therapy. *Journal of Family Psychotherapy*, 18 (3), 65-84.
- Ramisch, J., McVicker, M., Sahin, Z.S. (2009). Helping Low-Conflict Divorced Parents Establish Appropriate Boundaries Using a Variation of the Miracle Question: An Integration of Solution-Focused Therapy and Structural Family Therapy. *Journal of Divorce & Remarriage*, 50, 481-495.
- Rand, D.C. (1997). The spectrum of parental alienation syndrome (part I). *American Journal of Forensic Psychology*, 15, 23-51.
- Rejaän, Z. (2017). *Coparenting na scheiding en internaliserende en externaliserende problemen bij Nederlandse jongeren* (Master's thesis).
- de Ruiter, C., Marzolla, M., & Ramakers, N. (2020). De conflictscheiding als complexe gezinsproblematiek: Waarom screening op huiselijk geweld essentieel is. *Pedagogiek*, 40(2), 205-231.
- Rouvoet, A. (2019). *Uitvoeringsprogramma Scheiden zonder Schade*. Den Haag: programma Scheiden zonder Schade.

- Schoemaker, K., Visser, M., van Lawick, J., & Finkenauer, C. (2017). *Vechtscheidingen: Beleving en ervaringen van ouders en kinderen en verandering na Kinderen uit de Knel*.
- Smeding, P. (2013). *Effecten van het spuigespreek bij Ouderschap Na Scheiding*. Zaltbommel: Schouten en Nelissen. Masterthesis t.b.v. de Master Conflictmanagement.
- Spruijt, E., Kormos, H., Burggraaf, C., & Steenweg, A. (2002). Het verdeelde kind. *Literatuuronderzoek Omgang na Scheiding*.
- Spruijt, E., Eikelenboom, B., Harmeling, J., Stokkers, R. & Kormos, H. (2005). Parental Alienation Syndrome (PAS) in the Netherlands. *American journal of family therapy*, 33, 303-318.
- Spruijt, E. (2007). *Scheidingskinderen. Overzicht van recent sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van ouderlijke scheiding voor kinderen en jongeren*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Spruijt, E. (2008). *Kinderen en echtscheiding, state-of-the-art studie December 2008*. Den Haag: NWO.
- Spruijt, E., & Kormos, H. (2010). *Handboek scheiden en de kinderen. Voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Spruijt, E., & Kormos, H. (2014). *Handboek scheiden en de kinderen: voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Swartz-Den Hollander, E., Valk, I. E., van der, Deković, M., & Branje, S. J. T. (2020). *Parental divorce and children's adjustment: An updated meta-analysis*. Manuscript submitted for publication.
- Te Biesebeek, I., Hoof, J.L., & Van Wel, K. (2013). *Ouderschap Na Scheiding. Literatuuronderzoek naar meetinstrumenten met betrekking tot effectiviteitsmeting van Ouderschap Na Scheiding*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen. Bachelorthesis.
- Tempe, J. de & Caljé- Ong, C. (2007). Een ongemakkelijke verhouding? Kinder- en systeemtherapeuten en gezondheidsrecht bij gescheiden gezinnen (deel 1). *Systeemtherapie*, 19 (3), 132-145.
- Tempe, J. de & Caljé- Ong, C. (2008). Een ongemakkelijke verhouding? Kinder- en systeemtherapeuten en gezondheidsrecht bij gescheiden gezinnen (deel 2). *Systeemtherapie*, 20 (2), 64-7.
- Valk I. van der, E., van den Berg, G., van der Veldt, M. C., & Anthonijsz, I. (2020). *Revisie Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming*.
- Valk, I. E., van der, Spruijt, E., Goede, M. de, Maas, C., & Meeus, W. (2005). Family Structure and Internalizing and Externalizing Problem Behavior of Adolescents and Young Adults: A Longitudinal Growth-Curve Study. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 533 – 546.
- Valk, I. E., van der, Spruijt, A. P. (2013). Het ouderschapsplan en de effecten voor kinderen.
- Vogel, M. & Wiggerink, J. (2014). *Signs of Safety. Reader basistraining Signs of Safety Elker*. Trainingsbureau de Zwaluw. Veilig Opgroeien Consultancy.
- Voert, M. J. ter, Geurts, T., & van Lierop Msc, L. E. H. P. (2019). De complexiteit van conflictscheidingen. Onderzoek naar risicofactoren en knelpunten. *Tijdschrift Voor Familie-en Jeugdrecht*, 42, 192-199.

- Vries, de B.A. (2019). *Terugdringen van psychisch lijden van ouders en kinderen bij scheiding. Een brug tussen psychologie en recht*. Den Haag: SDU.
- Wallerstein, J. S. (1991). The long-term effects of divorce on children: A review. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 30, 349-359
- Yperen, T. van, Steege, M, van der, Addink, A., & Boendermaker, L. (2010). *Algemeen en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg: stand van de discussie*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Yperen, T.A. van, & , J.W. (2008). *Zicht op Effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek*. Delft: Eburon.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Kenniscentrum Sport & Beweging, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

